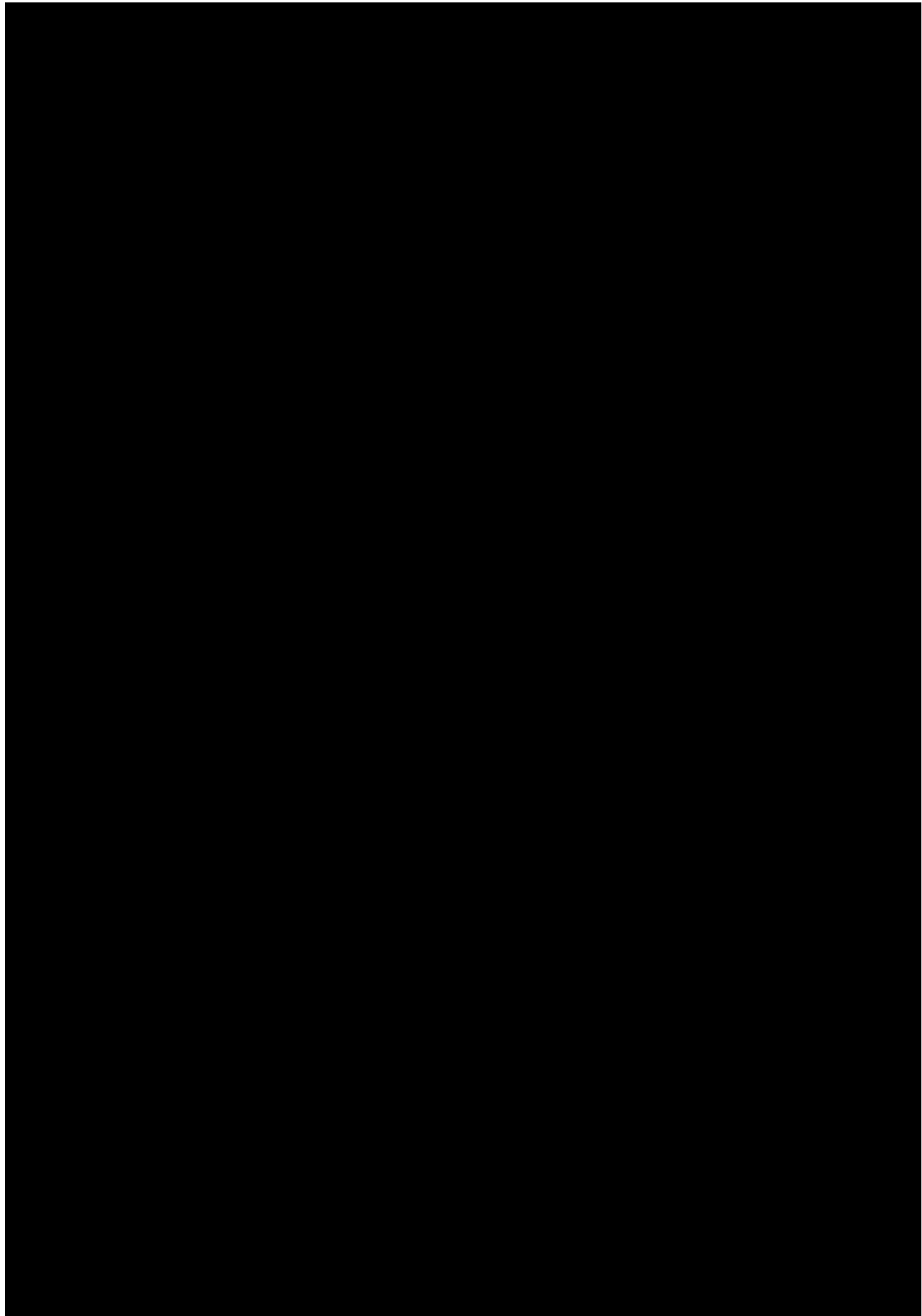




Proje Koordinatörü
Dr. Nihan POTAS

Proje Ekibi

Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN
Doç. Dr. Mehmet YILMAZ
MSc. Şuay Nilhan AÇIKALIN
MA. Halime GÜNGÖR
Dr. Esra Soydaş AKYOL
Mustafa Tuğberk KARAMAN
MA. Mehmet MENTEŞE
MA. Kenan İLİ

Haziran 2015
Ankara

ÖNSÖZ

T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı 2012 yılından itibaren sağlıklı ve başarılı nesillere ulaşmak hedefiyle ulusal düzeyde gençlere yönelik uygulamaya koyduğu Gençlik Projeleri Destek Programı kapsamında yatırım yapma kararlılığını farklı boyutlarda ortaya koymuş ve koymaktadır. Gençlik Projeleri Destek Programı gençlere proje döngüsünde birçok rolü almalarını sağlayarak gençlere yeni bir ufuk ve alan kazandırmıştır.

2014 Yılı Gençlik Projeleri Destek Programı II. Çağrı Dönemi kapsamında desteklenen Ulusal Bilim Derneği olarak “Gençlerin Madde Bağımlılığı ve Bağımlılarına İlişkin Bilgi, Farkındalık, Algı ve Damgalamalarının Belirlenmesi Projesi” bir alan araştırması olarak altı ayda gerçekleştirilmiştir.

Bu rapor, projenin genel amaçları kapsamında gerçekleştirilen araştırmaya Ankara ilinde 15-29 yaş arasındaki 1117 gönüllü gençten proje için özel olarak geliştirilen özgün bir ölçek ile toplanan verilerin analizlerini, bulgularını ve sonuçlarını içermektedir. Araştırmada genel olarak gençlerin bilgi ve farkındalıkları ile tutumları ve damgalamalarının kapsam ve düzeylerinin ne olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeyleri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında, tutumları ve damgalama eğilimlerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve farkın hangi düzeyler arasında olduğu belirlenmiştir.

Çalışma kapsamı, benimsenen araştırma yöntem stratejisi, özellikle geliştirilen ve kullanılan ölçek, elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar gibi nitelikleriyle kendi bağlamında sadece Türkiye’de değil uluslararası boyutta pek çok ilkleri içermektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ve bu raporun hazırlanmasında gönüllü görev alan proje ekibi olarak; çalışmanın yapılması ve başarıyla tamamlanmasına destek ve katkıları ile olanak sağlayan T.C Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Akif Çağatay KILIÇ’a, Bakan Yardımcısı Sayın Metin YILMAZ’a, Proje ve Koordinasyon Genel Müdürü Sayın Mehmet BIÇKICI’ya, Genel Müdür Yardımcısı Sayın Ecevit CARTİ’ye ve çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen Sayın Mehmet BULUT ile çalışmamıza katılıp; görüşlerini içtenlikle paylaşan tüm gençlere teşekkür ederiz.

Proje Ekibi Adına
Dr. Nihan Potas

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	1
I. BÖLÜM.....	20
GİRİŞ.....	20
1.1. Bağıllık ve Bağımlılık Kavramı.....	20
1.2. Madde Bağımlılığı Kavramı.....	21
1.3. Madde Bağımlılığının Nedenleri.....	22
1.3.1. Kişinin kendisinden kaynaklanan nedenler.....	23
1.3.2. Aileden kaynaklanan nedenler.....	23
1.3.3. Çevreden kaynaklanan nedenler.....	24
1.4. Madde Bağımlılığının Etkileri.....	24
1.5. Madde Bağımlılığının Önlenmesi.....	25
1.6. Türkiye’de Madde Bağımlılığına Yönelik Yapılan Araştırmalardan Örnekler.....	25
1.7. Madde Bağımlılığına Yönelik Farkındalık.....	27
1.8. Madde Bağımlılığına Yönelik Tutum.....	29
1.9. Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalama.....	30
1.10. Madde Bağımlılığında Farkındalık, Tutum ve Damgalama Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	32
PROJENİN AMACI.....	35
II. BÖLÜM.....	37
YÖNTEM.....	37
2.1. Evren ve Örneklem.....	37
2.2. Veri Toplama Teknikler.....	40
2.2.1. Ölçeğin Geliştirilmesi ve Uygulanması	40

2.3. SAAMASS Ölçeği'nin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması.....	42
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	44
III. BÖLÜM: 1.1. ALT AMACA YÖNELİK BULGULAR.....	46
IV. BÖLÜM: 1.2. ALT AMACA YÖNELİK BULGULAR.....	61
4.1. Farkındalık Düzeyi.....	61
4.1.1. Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	61
4.1.2. Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	68
4.1.3. Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	76
4.1.4. Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	83
4.1.5. Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	91
4.1.6. Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	99
4.2. Tutum.....	106
4.3. Damgalama.....	113
V. BÖLÜM: 1.3. ALT AMACA YÖNELİK BULGULAR.....	124
5.1. Çalışma Durumu.....	125
5.2. Eğitim Durumu.....	126
5.3. Cinsiyet.....	129
5.4. Yaş Aralığı.....	130
5.5. Ailelerini Tanımlama Durumları.....	132
5.6. Anne ve Babalarının Eğitim Düzeyleri.....	138
5.7. Kendilerini Tanımlama Durumları.....	144
5.8. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler.....	150
5.9. Bağımlılık Konusunda Eğitim Düzeyi.....	156
VI. BÖLÜM: 1.4. ALT AMACA YÖNELİK BULGULAR.....	158
6.1. Eğitim Durumları.....	159
6.1.1. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	159
6.1.2. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	160
6.1.3. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	161

6.1.4. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	162
6.1.5. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	163
6.1.6. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	164
6.1.7. Eğitim Durumu & Farkındalık Düzeyi.....	165
6.1.8. Eğitim Durumu & Tutum.....	166
6.1.9. Eğitim Durumu & Damgalama.....	167
6.2. Yaş Aralıkları.....	168
6.2.1. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	168
6.2.2. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	169
6.2.3. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	170
6.2.4. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	171
6.2.5. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	172
6.2.6. Yaş Aralıkları & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	173
6.2.7. Yaş Aralıkları & Tutum.....	174
6.2.8. Yaş Aralıkları & Damgalama.....	175
6.3. Ailelerini Tanımlama Durumları.....	176
6.3.1. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	176
6.3.2. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	177
6.3.3. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	178
6.3.4. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu..	179
6.3.5. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu..	180
6.3.6. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu	181
6.3.7. Ailelerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi	182
6.3.8. Ailelerini Tanımlama Durumları & Tutum.....	183

6.3.9. Ailelerini Tanımlama Durumları & Damgalama.....	184
6.4. Anne Eğitim Düzeyleri.....	185
6.4.1. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	185
6.4.2. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	186
6.4.3. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	187
6.4.4. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	188
6.4.5. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	189
6.4.6. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	190
6.4.7. Anne Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi.....	191
6.4.8. Anne Eğitim Düzeyleri & Tutum.....	192
6.4.9. Anne Eğitim Düzeyleri & Damgalama.....	193
6.5. Baba Eğitim Düzeyleri.....	194
6.5.1. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	194
6.5.2. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	195
6.5.3. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	196
6.5.4. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	197
6.5.5. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	198
6.5.6. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	199
6.5.7. Baba Eğitim Düzeyleri & Farkındalık Düzeyi.....	200
6.5.8. Baba Eğitim Düzeyleri & Tutum.....	201
6.5.9. Baba Eğitim Düzeyleri & Damgalama.....	202
6.6. Kendilerini Tanımlama Durumları.....	203
6.6.1. Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu...	203
6.6.2. Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	204
6.6.3. Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	205
6.6.4. Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	206

6.6.5.Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	207
6.6.6.Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	208
6.6.7.Kendilerini Tanımlama Durumları & Farkındalık Düzeyi.....	209
6.6.8. Kendilerini Tanımlama Durumları & Tutum.....	210
6.6.9. Kendilerini Tanımlama Durumları & Damgalama.....	211
6.7. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler.....	212
6.7.1.Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu.....	212
6.7.2.Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu.....	213
6.7.3. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu.....	214
6.7.4. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu.....	215
6.7.5. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu.....	216
6.7.6. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu.....	217
6.7.7. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Farkındalık Düzeyi.....	218
6.7.8. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Tutum.....	219
6.7.9. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler & Damgalama.....	220
VII. BÖLÜM.....	221
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	221
KAYNAKLAR.....	237
SAAMASS ÖLÇEĞİ.....	242

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Madde Bağımlılığının Topluma ve Bireye Maliyeti.....	25
Tablo 2.1. Ankara İline Bağlı 25 İlçedeki 15-29 Yaş Arası Genç Nüfusun Dağılımı.....	37
Tablo 2.2. Çalışma Evreninin Tabakalara Ayrılması.....	38
Tablo 2.3. Tabakalardaki Nüfus Dağılımı.....	38
Tablo 2.4. Örneklem Hacminin Tabakalara Dağılımı.....	39
Tablo 2.5. Örneklem Hacminin Tabakalar İçinde İlçelere göre Dağılımı.....	39
Tablo 2.6. Katılımcıların Özellikleri.....	40
Tablo 2.7. Farkındalık Bölümü Maddelerin Boyutlara göre Dağılımı.....	41
Tablo 2.8. SAAMASS Ölçeği'nin Faktör Analizi.....	43
Tablo 3.1. Katılımcıların Çalışma Durumuna göre Dağılımı.....	46
Tablo 3.2. Katılımcıların Eğitim Durumuna göre Dağılımı.....	47
Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyete göre Dağılımı.....	48
Tablo 3.4. Katılımcıların Yaş Aralıklarına göre Dağılımı.....	48
Tablo 3.5. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımlamaları (1. Sıra).....	49
Tablo 3.6. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımlamaları (2. Sıra).....	50
Tablo 3.7. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımlamaları (3. Sıra).....	51
Tablo 3.8. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	52
Tablo 3.9. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	53
Tablo 3.10. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (1. Sıra).....	54
Tablo 3.11. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (2. Sıra).....	55
Tablo 3.12. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (3. Sıra).....	56
Tablo 3.13. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkların Kişilere Yönelik Cevaplarının Dağılımı (1. Sıra).....	57

Tablo 3.14. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkların Kişilere Yönelik Cevaplarının Dağılımı (2. Sıra).....	58
Tablo 3.15. Katılımcıların Bağımlılık Konusunda Eğitim Durumları.....	59
Tablo 4.1.1.1. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	61
Tablo 4.1.1.2. Katılımcıların Bilgi Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	62
Tablo 4.1.1.3. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	63
Tablo 4.1.1.4. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	63
Tablo 4.1.1.5. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	64
Tablo 4.1.1.6. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	65
Tablo 4.1.1.7. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	66
Tablo 4.1.1.8. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	67
Tablo 4.1.2.1. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	68
Tablo 4.1.2.2. Katılımcıların Kavrama Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	69
Tablo 4.1.2.3. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	70
Tablo 4.1.2.4. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	71
Tablo 4.1.2.5. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	72

Tablo 4.1.2.6. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	73
Tablo 4.1.2.7. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	74
Tablo 4.1.2.8. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	75
Tablo 4.1.3.1. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	76
Tablo 4.1.3.2. Katılımcıların Uygulama Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	77
Tablo 4.1.3.3. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	78
Tablo 4.1.3.4. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	79
Tablo 4.1.3.5. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	80
Tablo 4.1.3.6. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	81
Tablo 4.1.3.7. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	82
Tablo 4.1.4.1. Katılımcıların Analiz Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	83
Tablo 4.1.4.2. Katılımcıların Analiz Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	84
Tablo 4.1.4.3. Katılımcıların Analiz Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	85
Tablo 4.1.4.4. Katılımcıların Analiz Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	86

Tablo 4.1.4.5. Katılımcıların Analiz Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	87
Tablo 4.1.4.6. Katılımcıların Analiz Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	88
Tablo 4.1.4.7. Katılımcıların Analiz Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	89
Tablo 4.1.4.8. Katılımcıların Analiz Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	90
Tablo 4.1.5.1. Katılımcıların Sentez Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	91
Tablo 4.1.5.2. Katılımcıların Sentez Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	92
Tablo 4.1.5.3. Katılımcıların Sentez Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	93
Tablo 4.1.5.4. Katılımcıların Sentez Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	94
Tablo 4.1.5.5. Katılımcıların Sentez Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	95
Tablo 4.1.5.6. Katılımcıların Sentez Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	96
Tablo 4.1.5.7. Katılımcıların Sentez Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	97
Tablo 4.1.5.8. Katılımcıların Sentez Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	98
Tablo 4.1.6.1. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	99
Tablo 4.1.6.2. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	100
Tablo 4.1.6.3. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	101

Tablo 4.1.6.4. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	102
Tablo 4.1.6.5. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	103
Tablo 4.1.6.6. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi.....	104
Tablo 4.1.6.7. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi	105
Tablo 4.2.1. Katılımcıların Tutum Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı...	106
Tablo 4.2.2. Katılımcıların Tutum İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	107
Tablo 4.2.3. Katılımcıların Tutum Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı...	108
Tablo 4.2.4. Katılımcıların Tutum Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	109
Tablo 4.2.5. Katılımcıların Tutum Beşinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı...	110
Tablo 4.2.6. Katılımcıların Tutum Altıncı Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	111
Tablo 4.2.7. Katılımcıların Tutum Yedinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı..	112
Tablo 4.3.1. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	113
Tablo 4.3.2. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	114
Tablo 4.3.3. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	115
Tablo 4.3.4. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	116
Tablo 4.3.5. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	117
Tablo 4.3.6. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	118

Tablo 4.3.7. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	119
Tablo 4.3.8. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	120
Tablo 4.3.9. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Beşinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	121
Tablo 4.3.10. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Altıncı Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	122
Tablo 5.1.1. Katılımcıların Çalışma Durumlarına göre Farkındalık Düzeyine İlişkin Bağımsız İki Örneklem Mann Whitney U Test Sonuçları.....	125
Tablo 5.1.2. Katılımcıların Çalışma Durumlarına göre Bağımsız İki Örneklem Mann Whitney U Test Sonuçları.....	125
Tablo 5.2.1. Katılımcıların Eğitim Durumlarına göre Farkındalığa İlişkin Kruskal-Wallis Testi ve Farkındalık Boyutlarına İlişkin Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları....	126
Tablo 5.2.2. Katılımcıların Eğitim Durumlarına göre Kruskal-Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	127
Tablo 5.3.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine göre Farkındalığa İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları.....	129
Tablo 5.3.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine göre Bağımsız İki Örneklem Mann Whitney U Test Sonuçları.....	129
Tablo 5.4.1. Katılımcıların Yaş Aralıklarına göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	130
Tablo 5.4.2. Katılımcıların Yaş Aralıklarına göre Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	131
Tablo 5.5.1. Katılımcıların Ailelerini Tanımlama Durumlarına göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	132
Tablo 5.5.2. Katılımcıların Ailelerini Tanımlama Durumlarına göre Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	135

Tablo 5.6.1. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeylerine göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	138
Tablo 5.6.2. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeylerine göre Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	139
Tablo 5.6.3.. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeylerine göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	140
Tablo 5.6.4. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeylerine Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	142
Tablo 5.7.1. Katılımcıların Kendilerini Tanımlama Durumlarına göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	144
Tablo 5.7.2. Katılımcıların Kendilerini Tanımlama Durumlarına göre Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	147
Tablo 5.8.1. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişilere göre Farkındalığa İlişkin Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	150
Tablo 5.8.2. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişilere Durumlarına göre Kruskal Wallis Testi ve Düzeyler Arası Farklılık Analizi Sonuçları.....	154
Tablo 5.9.1. Katılımcıların Bağımlılık Konusunda Eğitim Düzeylerine göre Farkındalığa İlişkin Bağımsız İki Örneklem Mann Whitney U Test Sonuçları.....	156
Tablo 5.9.2. Katılımcıların Bağımlılık Konusunda Eğitim Düzeylerine göre Bağımsız İki Örneklem Mann Whitney U Test Sonuçları.....	157

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Farkındalık Modeli.....	28
Şekil 1. 2. Bağımlılıkta Farkındalık Tutum İlişkisi.....	29
Şekil 1.3. Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalama Döngüsü.....	32
Şekil 2.1. SAAMASS Ölçeği'nin Yapılandırılması.....	40
Şekil 3.1. Katılımcıların Çalışma Durumu Grafiği.....	46
Şekil 3.2. Katılımcıların Eğitim Durumu Grafiği.....	47
Şekil 3.3. Katılımcıların Cinsiyete göre Dağılım Grafiği.....	48
Şekil 3.4. Katılımcıların Yaş Aralıklarına göre Dağılım Grafiği.....	49
Şekil 3.5. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımları (1. Sıra).....	50
Şekil 3.6. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımları (2. Sıra).....	51
Şekil 3.7. Katılımcıların Görüşlerine göre Aile Tanımları (3. Sıra).....	52
Şekil 3.8. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	53
Şekil 3.9. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	54
Şekil 3.10. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (1. Sıra).....	55
Şekil 3.11. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (2. Sıra).....	56
Şekil 3.12. Katılımcıların “Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı (3. Sıra).....	57
Şekil 3.13. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkların Kişilere Yönelik Cevaplarının Dağılımı (1. Sıra).....	58
Şekil 3.14. Katılımcıların Kararlarını Alırken Fikir Aldıkların Kişilere Yönelik Cevaplarının Dağılımı (2. Sıra).....	59
Şekil 3.15. Katılımcıların Bağımlılık Konusunda Eğitim Durumları.....	60
Şekil 4.1.1.1. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	61

Şekil 4.1.1.2. Katılımcıların Bilgi Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	62
Şekil 4.1.1.3. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	63
Şekil 4.1.1.4. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	64
Şekil 4.1.1.5. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	65
Şekil 4.1.1.6. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	66
Şekil 4.1.1.7. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	67
Şekil 4.1.1.8. Katılımcıların Bilgi Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	68
Şekil 4.1.2.1. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	69
Şekil 4.1.2.2. Katılımcıların Kavrama Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	70
Şekil 4.1.2.3. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	71
Şekil 4.1.2.4. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	72
Şekil 4.1.2.5. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	73
Şekil 4.1.2.6. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	74
Şekil 4.1.2.7. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	75
Şekil 4.1.2.8. Katılımcıların Kavrama Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	76

Şekil 4.1.3.1. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	77
Şekil 4.1.3.2. Katılımcıların Uygulama Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	78
Şekil 4.1.3.3. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	79
Şekil 4.1.3.4. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	80
Şekil 4.1.3.5. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	81
Şekil 4.1.3.6. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	82
Şekil 4.1.3.7. Katılımcıların Uygulama Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	83
Şekil 4.1.4.1. Katılımcıların Analiz Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	84
Şekil 4.1.4.2. Katılımcıların Analiz Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	85
Şekil 4.1.4.3. Katılımcıların Analiz Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	86
Şekil 4.1.4.4. Katılımcıların Analiz Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	87
Şekil 4.1.4.5. Katılımcıların Analiz Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	88
Şekil 4.1.4.6. Katılımcıların Analiz Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	89
Şekil 4.1.4.7. Katılımcıların Analiz Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	90
Şekil 4.1.4.8. Katılımcıların Analiz Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	91

Şekil 4.1.5.1. Katılımcıların Sentez Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	92
Şekil 4.1.5.2. Katılımcıların Sentez Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	93
Şekil 4.1.5.3. Katılımcıların Sentez Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	94
Şekil 4.1.5.4. Katılımcıların Sentez Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	95
Şekil 4.1.5.5. Katılımcıların Sentez Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	96
Şekil 4.1.5.6. Katılımcıların Sentez Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	97
Şekil 4.1.5.7. Katılımcıların Sentez Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	98
Şekil 4.1.5.8. Katılımcıların Sentez Boyutunda Sekizinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	99
Şekil 4.1.6.1. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Birinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	100
Şekil 4.1.6.2. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda İkinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	101
Şekil 4.1.6.3. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Üçüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	102
Şekil 4.1.6.4. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Dördüncü Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	103
Şekil 4.1.6.5. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Beşinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	104
Şekil 4.1.6.6. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Altıncı Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	105
Şekil 4.1.6.7. Katılımcıların Değerlendirme Boyutunda Yedinci Maddeye İlişkin Farkındalık Düzeyi Grafiği.....	106

Şekil 4.2.1. Katılımcıların Tutum Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	107
Şekil 4.2.2. Katılımcıların Tutum İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	108
Şekil 4.2.3. Katılımcıların Tutum Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	109
Şekil 4.2.4. Katılımcıların Tutum Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	110
Şekil 4.2.5. Katılımcıların Tutum Beşinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	111
Şekil 4.2.6. Katılımcıların Tutum Altıncı Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	112
Şekil 4.2.7. Katılımcıların Tutum Yedinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	113
Şekil 4.3.1. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	114
Şekil 4.3.2. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	115
Şekil 4.3.3. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	116
Şekil 4.3.4. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılık Düzeyinde Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	117
Şekil 4.3.5. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Birinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	118
Şekil 4.3.6. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde İkinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	119
Şekil 4.3.7. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Üçüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	120
Şekil 4.3.8. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Dördüncü Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	121

Şekil 4.3.9. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Beşinci Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	122
Şekil 4.3.10. Katılımcıların Damgalama Bölümü Bağımlılar Düzeyinde Altıncı Maddeye Verdikleri Cevapların Dağılım Grafiği.....	123
Şekil 6.1.1. Eğitim Durumu ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	159
Şekil 6.1.2. Eğitim Durumu ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	160
Şekil 6.1.3. Eğitim Durumu ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	161
Şekil 6.1.4. Eğitim Durumu ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	162
Şekil 6.1.5. Eğitim Durumu ve Farkındalık Boyutu (Sentez Boyutu) Uygunluk Analizi Grafiği.....	163
Şekil 6.1.6. Eğitim Durumu ve Farkındalık Boyutu (Değerlendirme Boyutu) Uygunluk Analizi Grafiği.....	164
Şekil 6.1.7. Eğitim Durumu ve Farkındalık Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	165
Şekil 6.1.8. Eğitim Durumu ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	166
Şekil 6.1.9. Eğitim Durumu ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	167
Şekil 6.2.1. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	168
Şekil 6.2.2. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Aralıkları Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	169
Şekil 6.2.3. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	170
Şekil 6.2.4. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	171

Şekil 6.2.5. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	172
Şekil 6.2.6. Yaş Aralıkları ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	173
Şekil 6.2.7. Yaş Aralıkları ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	174
Şekil 6.2.8. Yaş Aralıkları ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	175
Şekil 6.3.1. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	176
Şekil 6.3.2. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	177
Şekil 6.3.3. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	178
Şekil 6.3.4. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	179
Şekil 6.3.5. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	180
Şekil 6.3.6. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	181
Şekil 6.3.7. Aile Tanımlama Durumu ve Farkındalık Düzeyi Uygunluk Analizi Grafiği.....	182
Şekil 6.3.8. Aile Tanımlama Durumu ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	183
Şekil 6.3.9. Aile Tanımlama Durumu ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	184
Şekil 6.4.1. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	185
Şekil 6.4.2. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	186

Şekil 6.4.3. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	187
Şekil 6.4.4. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	188
Şekil 6.4.5. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	189
Şekil 6.4.6. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	190
Şekil 6.4.7. Anne Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	191
Şekil 6.4.8. Anne Eğitim Düzeyi ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	192
Şekil 6.4.9. Anne Eğitim Düzeyi ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	193
Şekil 6.5.1. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	194
Şekil 6.5.2. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	195
Şekil 6.5.3. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	196
Şekil 6.5.4. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	197
Şekil 6.5.5. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	198
Şekil 6.5.6. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	199
Şekil 6.5.7. Babanın Eğitim Düzeyi ve Farkındalık Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	200
Şekil 6.5.8. Babanın Eğitim Düzeyi ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	201

Şekil 6.5.9. Babanın Eğitim Düzeyi ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	202
Şekil 6.6.1. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	203
Şekil 6.6.2. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	204
Şekil 6.6.3. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	205
Şekil 6.6.4. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	206
Şekil 6.6.5. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	207
Şekil 6.6.6. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	208
Şekil 6.6.7. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Farkındalık Düzeyi Uygunluk Analizi Grafiği.....	209
Şekil 6.6.8. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	210
Şekil 6.6.9. Kendilerini Tanımlama Durumları ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	211
Şekil 6.7.1. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Bilgi Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	212
Şekil 6.7.2. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Kavrama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	213
Şekil 6.7.3. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Uygulama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	214
Şekil 6.7.4. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Analiz Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	215
Şekil 6.7.5. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Sentez Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	216

Şekil 6.7.6. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Değerlendirme Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	217
Şekil 6.7.7. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Farkındalık Düzeyi Uygunluk Analizi Grafiği.....	218
Şekil 6.7.8. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Tutum Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	219
Şekil 6.7.9. Kararlarını Alırken Fikir Aldıkları Kişiler ve Damgalama Boyutu Uygunluk Analizi Grafiği.....	220

YÖNETİCİ ÖZETİ

Gençlik ve Spor Bakanlığı ulusal düzeyde gençlere yönelik programlar ve projelerle ülkemiz geleceğinin sağlıklı nesillerle mümkün olduğu anlayışıyla geleceğimize yatırım yapma kararlılığını farklı boyutlarda ortaya koymuştur ve koymaktadır.

2014 Yılı Gençlik Projeleri Destek Programı II. Çağrı Dönemi kapsamında desteklenen ve Uluslararası Bilim Derneği tarafından gerçekleştirilen “Gençlerin Madde Bağımlılığı ve Bağımlılarına İlişkin Bilgi, Farkındalık, Algı ve Damgalamalarının Belirlenmesi Projesi” bir alan araştırması olarak altı aylık bir zaman diliminde tamamlanmıştır.

Projenin genel amacı, Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 yılında, muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefi doğrultusunda, sağlıklı toplumların, sağlıklı nesiller ile oluşacağı öz bilincine ulaşmış, madde kullanımı ve madde bağımlılığı konusunda farkındalık kazanmış bir gençlik ile birlikte, refah toplumun tesisi ve temini hususuna hizmet etmektir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için, konuyla ilgili olarak gençlerin bilgi ve farkındalıkları ile tutumları ve damgalamalarının kapsam ve düzeylerinin ne olduğunun ortaya konulması önemli ve önceliklidir.

Proje kapsamında gerçekleştirilen araştırma tarama modelinde desenlenmiş olup; çoklu yöntem stratejisi benimsenmiştir. Araştırma verileri gönüllü olarak çalışmaya katılan; Ankara ilinde 15-29 yaş arasındaki 1117 gençten toplanmıştır. Veri toplama aracı araştırma ekibinden Dr. Nihan Potas, Prof. Dr. Şefika Şule Erçetin, Doç. Dr. Mehmet Yılmaz, MSc Şuay Nilhan Açıkalın, MA Halime Güngör, Dr. Esra Soydaş Akyol tarafından bu proje için geliştirilmiştir.

Bu bağlamda projemizin özel amaçları şöyledir:

- 1.1. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin demografik özellikleri;
 - 1.1.1. Çalışma durumları,
 - 1.1.2. Eğitim durumları,
 - 1.1.3. Cinsiyetleri,
 - 1.1.4. Yaş aralıkları,
 - 1.1.5. Ailelerini tanımlama durumları

- 1.1.6. Anne ve babalarının eğitim düzeyleri
- 1.1.7. Kendilerini tanımlama durumları
- 1.1.8. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişiler
- 1.1.9. Bağımlılık konusunda eğitim durumları bağlamında belirlenmiş
- 1.2. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin;
 - 1.2.1. Farkındalık düzeyleri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında belirlenmiş,
 - 1.2.2. Tutumları tanımlanmış,
 - 1.2.3. Damgalama eğilimleri ortaya konmuştur.
- 1.3. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerinin (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında), tutumlarının ve damgalama eğilimlerinin
 - 1.3.1. Çalışma durumlarına,
 - 1.3.2. Eğitim durumlarına,
 - 1.3.3. Cinsiyetlerine,
 - 1.3.4. Yaş aralıklarına,
 - 1.3.5. Ailelerini tanımlama durumlarına,
 - 1.3.6. Anne ve babalarının eğitim düzeylerine,
 - 1.3.7. Kendilerini tanımlama durumlarına,
 - 1.3.8. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere,
 - 1.3.9. Bağımlılık konusunda eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve farkın hangi düzeyler arasında olduğu araştırılmıştır.
- 1.4. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerinin (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında), tutumlarının ve damgalama eğilimlerinin
 - 1.4.1. Eğitim durumlarına,
 - 1.4.2. Yaş aralıklarına,
 - 1.4.3. Ailelerini tanımlama durumlarına,
 - 1.4.4. Annelerinin eğitim düzeylerine,
 - 1.4.5. Babalarının eğitim düzeylerine,
 - 1.4.6. Kendilerini tanımlama durumlarına,

1.4.7. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve düzeyler arasındaki uygunluk araştırılmıştır.

Demografik Özellikler

- Araştırmaya katılan 1117 kişiden 556'sı erkek, 561'i kadındır
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 839'u öğrenci, 278'i çalışandır.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 816'sı lise, 133'ü ön lisans, 140'ı lisans, 28'i lisansüstü mezunudur.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 760'ı 15-19 yaş aralığında, 257'si 20-24 yaş aralığında, 100'ü 25-29 yaş aralığındadır.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 28'inin anne eğitim düzeyi ilköğretim, 86'sının ortaokul, 708'inin lise, 295'inin üniversitedir.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 4'ünün baba eğitim düzeyi ilköğretim, 32'sinin ortaokul, 436'sinin lise, 632'sinin üniversite, 13'ünün lisansüstüdür.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 644'ü ailesini iyi, 299'u eğlenceli, 37'si ilgili, 17'si mutlu, 40'ı sakin, 70'i demokratik, 10'u mutsuz olarak tanımlamaktadır.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 644'ü kendisini iyi, 332'si eğlenceli, 4'ü ilgili, 13'ü sakin, 35'i demokratik, 21'i ilgisiz, 38'i mutsuz, 30'u stresli olarak tanımlamaktadır.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin kararlarını alırken fikir aldıkları kişiler konusunda 473'ü hiç kimse, 38'i annem, 253'ü babam, 12'si kardeşim, 33'ü arkadaşım, 4'ü öğretmenim, 4'ü diğer cevabını vermiştir.
- Araştırmaya katılan 1117 kişinin 40'ı bağımlılık konusunda eğitim aldığını, 1077'si almadığını ifade etmiştir.

Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeyleri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında, tutumları ve damgalama eğilimleri

- “Madde bağımlılığı, insanın kendisi ya da başkaları için sorun yaratacak biçimde davranma veya bir madde kullanma konusunda duyulan zorlayıcı dürtülerdir.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %54 ile tamamen katılıyorum, %40 ile katılıyorum, %4 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Aşırı yemek, spor, çalışmak, bağımlılık davranışlarıdır.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %35 ile tamamen katılıyorum, %34 ile katılıyorum, %25 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.

- “Tüm boş zamanlarını yalnız televizyon başında geçirmek bağımlılık davranışıdır.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %53 ile tamamen katılıyorum, %18 ile katılıyorum yer alırken bağımlılık olmadığını belirten kişilerin oranı %17’dir.
- “Aile, arkadaşlar okul, dersler, her şeyi göz ardı ederek bilgisayar, televizyon ve telefonla vakit geçirmek bağımlılıktır.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %31 ile tamamen katılıyorum, %19 ile katılıyorum yer alırken bağımlılık olmadığını belirten kişilerin oranı da % 31’dir ki bu oran oldukça fazladır.
- “Kumar oynamak bağımlılıktır.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %51 ile kısmen katılıyorum, %23 ile katılıyorum, %20 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bir madde kullanmak ya da ders çalışmak gibi herhangi bir şey yapmak için önemli sorumlulukları yerine getirmekten kaçınırlar.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %44 ile kısmen katılıyorum, %23 ile katılıyorum, %18 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılıklarıyla ilgili madde ya da durumlara çarçabuk ulaşmak için huzursuzlanırlar.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %44 ile tamamen katılıyorum, %18 ile katılıyorum, yer alırken, %23 ile katılmıyorum biçiminde olumsuz cevap verenlerde vardır.
- “Bağımlılıkları için kendilerini ve çevrelerini tehlikeye sokabilirler.” bilgi boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %31 ile katılıyorum, %28 ile tamamen katılıyorum, %21 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bir kereden bir şey olmaz sözü madde kullanımı için geçerli değildir.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %43 ile kısmen katılıyorum, %36 ile katılıyorum, %11 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Bunun yanında, %8 ile tümüyle katılmıyorum cevabı da dördüncü sırada yer almaktadır.
- “Bağımlılıklar yasal olarak ciddi sorunlar yaratabilir.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %49 ile katılıyorum, %25 ile kısmen katılıyorum, %20 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.
- “Sorunları azaltmak için herhangi bir madde kullanmak sorunları daha da çoğaltır.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %42 ile katılıyorum, %26 ile katılmıyorum, %19 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.

- “Nelerin bağımlılık yapabileceğini bilmek daha dikkatli olunmasını sağlar.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %43 ile katılıyorum, %36 ile tamamen katılıyorum, %10 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılıklardan kurtulmak için kendine ve başkalarına yalan söylememek çok önemlidir.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %50 ile tamamen katılıyorum, %26 ile katılıyorum, %16 ile katılmıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılıklarıyla ilgili başkalarıyla konuşmaktan kaçınırlar.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %49 ile tamamen katılıyorum, %19 ile katılıyorum, %18 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %12 ile katılmıyorum cevabı da dördüncü sıradadır.
- “Bağımlı olduklarını kabullenmek istemezler.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %33 ile katılıyorum, %27 ile tamamen katılıyorum, %19 ile tümüyle katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %15 ile kısmen katılıyorum cevabı da dördüncü sıradadır.
- “Bağımlılıkları kendi öz bakımlarını aksatmalarına neden olur.” kavrama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %45 ile tamamen katılıyorum, %41 ile katılıyorum, %12 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlı olup olmadığını anlaması için kimi zaman kişilere yardım gerekir.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %46 ile tamamen katılıyorum, %32 ile katılıyorum, %10 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Bunun yanında, %9 ile katılmıyorum cevabı verenler de dördüncü sıradadır.
- “Ailelerin, öğretmenlerin nelerin bağımlılık yaptığı konusunda eğitilmesi çocuklarına yardımcı olmalarını kolaylaştırır.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %42 ile tamamen katılıyorum, %30 ile katılıyorum, %24 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Bunun yanında, katılmıyorum cevabı veren bulunmamaktadır.
- “Çevrede olup bitenlere dikkat etmek bizi madde bağımlılığından korur.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %41 ile tamamen katılıyorum, %33 ile kısmen katılıyorum, %16 ile katılmıyorum yer almaktadır. Bunun yanında, katılıyorum cevabı verenler %10 ile dördüncü sırada yer almaktadır.
- “Bağımlılık sorununu çözmek konusunda uzman kişilerden yardım almak gerekir.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %37 ile katılıyorum, %25 ile katılmıyorum, %22 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Bunun yanında, kısmen

katılıyorum cevabı verenler %14 ile dördüncü sırada yer almaktadır. Dörtte biri ise katılmadığını işaret etmiştir.

- “Sorunlarını çözmek konusunda destek istemekten çekinebilirler.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %42 ile kısmen katılıyorum, %28 ile katılıyorum, %27 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlı oldukları maddelere ya da durumlara artan ve yoğunlaşan bir biçimde istek duyarlar.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %38 ile tamamen katılıyorum, %29 ile kısmen katılıyorum, %26 ile katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlı olduklarını kabullenmekte zorlanırlar.” uygulama boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %33 ile katılıyorum, %31 ile tamamen katılıyorum, %17 ile tümüyle katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %15 ile kısmen katılıyorum cevabı da dördüncü sıradadır
- “Madde bağımlılığı, kişisel, ailevi ve toplumsal çok ağır sorunlara yol açmaktadır.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %46 ile katılıyorum, %27 ile tamamen katılıyorum, %18 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Madde bağımlılıklarının en önemli nedenlerinden biri bazı sorunlarla baş etmek için yeterince çaba sarf etmemektir.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %56 ile tamamen katılıyorum, %23 ile katılıyorum, %12 ile katılmıyorum yer almaktadır.
- “Madde bağımlılıklarında başlangıç çoğunlukla bir kez denemektir.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %38 ile tamamen katılıyorum, %34 ile katılıyorum, %15 ile katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %13 ile kısmen katılıyorum cevabı da dördüncü sıradadır.
- “Madde bağımlılıklarının en önemli nedenlerinden biri kişinin kendisidir.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %37 ile tamamen katılıyorum, %28 ile kısmen katılıyorum, %25 ile katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %9 ile katılmıyorum cevabı da dördüncü sıradadır.
- “Engel olunmasından korktukları için bağımlılıklarını saklamaya çalışabilirler.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %44 ile katılıyorum, %27 ile kısmen katılıyorum, %12 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %11 ile tümüyle katılmıyorum cevabı da dördüncü sıradadır.
- “Bağımlı oldukları madde ya da durumla ilgili yoksunluklarında sıkıntılı, öfkeli olabilirler.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %34 ile tamamen

katılıyorum, %31 ile kısmen katılıyorum, %26 ile katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %9 ile katılmıyorum cevabı da 4. sıradadır. Tümüyle katılmıyorum cevabı veren bulunmamaktadır.

- “Sadece kendi çabaları ile bağımlılıklarından kurtulamayabilir.” analiz boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %62 ile katılıyorum, %23 ile tamamen katılıyorum, %14 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılık hepimizi ilgilendiren bir sosyal sorundur.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %42 ile katılıyorum, %34 ile tamamen katılıyorum, %15 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılık sorunuyla hep birlikte mücadele etmek gerekir.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %37 ile katılıyorum, %20 ile katılmıyorum, %17 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, kısmen katılıyorum ve tümüyle katılmıyorum cevaplarının dağılışı da %13 civarındadır.
- “Televizyon, bilgisayar gibi bazı teknolojik aletlerde aile kontrolü programları işe yaramaktadır.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %35 ile tamamen katılıyorum, %33 ile katılıyorum, %25 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Okullarda bizim ve ailemizin bağımlılıkla ilgili bilgi düzeyimizi geliştirecek daha fazla etkinlikler düzenlenmelidir.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %53 ile katılıyorum, %26 ile tamamen katılıyorum, %13 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Okullarda bizim ve ailemizin bağımlılıkla ilgili kişiliğimizi geliştirecek daha fazla etkinlikler düzenlenmelidir.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %36 ile tamamen katılıyorum, %33 ile katılıyorum, %19 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte katılmayanların oranı da %12 olup, dördüncü sırada yer almaktadır.
- “Ne yaparlarsa yapsınlar bağımlılıklarından kurtulamayacaklarını düşünebilirler.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %43 ile katılıyorum, %38 ile tamamen katılıyorum, %16 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Bağımlılıkları nedeniyle sevilmedikleri algısında olabilirler.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %35 ile tamamen katılıyorum, %23 ile kısmen katılıyorum, %20 ile katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %18 oran ile katılıyorum diyenler de dördüncü sırada yer almaktadır.

- “Kendilerine madde temin eden kişileri söylediklerinde güvende olmayacaklarını düşünebilirler.” sentez boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %34 ile tamamen katılıyorum, %30 ile katılıyorum, %29 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Anne babaların kendi davranışlarına özeleştirme yapmaları çocuklarına iyi örnek olmaları açısından çok önemlidir.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %47 ile tamamen katılıyorum, %31 ile katılıyorum, %11 ile katılmıyorum ve kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Birçok kişi madde bağımlılığı konusunda yeterince bilgili değil.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %31 ile tamamen katılıyorum, %29 ile katılıyorum ve kısmen katılıyorum, %12 ile katılmıyorum yer almaktadır.
- “Arkadaş seçimi bağımlılık konusunda önemli bir etkidir.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %41 ile kısmen katılıyorum, %33 ile tamamen katılıyorum, %25 ile Katılıyorum yer almaktadır. Katılmıyorum cevabı hiç verilmemişken, tümüyle katılmıyorum diyenlerin oranı %1 dir.
- “Bazı televizyon programları ve bilgisayar oyunları bağımlılıkları özendirerek içeriği sahip.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %47 ile Katılıyorum, %40 ile tamamen katılıyorum, %12 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Genel olarak özendirici niteliğe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Tümüyle katılmıyorum cevabı hiç verilmemiştir, katılmıyorum diyenlerin oranı %2’dir.
- “Yasal olarak suç olan maddeleri kullanıyorlarsa güvenlik birimleriyle sorun yaşamaktan korktukları için yardım istemeyebilirler.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %31 ile tamamen katılıyorum, %27 ile kısmen katılıyorum, %23 ile katılıyorum yer almaktadır. Tümüyle katılmıyorum cevabı hiç verilmemiştir, katılmıyorum diyenlerin oranı da önemli olarak %19 oranında dördüncü sıradadır.
- “Bağımlılıkları nedeniyle kendilerini ve ailelerini tehdit altında hissedebilir; ailelerinden uzaklaşabilirler.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %46 ile tamamen katılıyorum, %38 ile katılıyorum, %9 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Tümüyle katılmıyorum cevabı hiç verilmemiştir, katılmıyorum diyenlerin oranı da kısmen katılmıyorum diyenlere nazaran önemli olarak %7 oranında dördüncü sıradadır.

- “Kurtulmak için çok geç olduğunu düşünüp; destek almaktan kaçınabilirler.” değerlendirme boyutu maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %45 ile Katılıyorum, %38 ile tamamen katılıyorum, %16 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Günde bir iki sigara içmek daha sonra bağımlılığa dönüşebilir.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %38 ile katılıyorum ve tamamen katılıyorum %20 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Günde bir iki bardak alkollü içecekler içmek daha sonra bağımlılığa dönüşebilir.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %43 ile katılıyorum, %38 ile tamamen katılıyorum, %15 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Aileler çocuklarının diğer tüm sorumluluklarını unutacak kadar internette vakit geçirmelerine engel olmalı.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %48 ile katılıyorum, %29 ile tamamen katılıyorum, %18 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Ders çalışmadığında insan kendisini suçlu ve çok kötü hissedebilir.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %36 ile tamamen katılıyorum, %33 ile katılıyorum, %23 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Televizyon izlemeye zaman ve kanal seçme konusunda engeller konulmalı.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %42 ile katılıyorum, %36 ile tamamen katılıyorum, %17 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- “Aileler çocuklarının bilgisayarda istedikleri kadar vakit geçirmelerine izin vermemeliler.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %49 ile tamamen katılıyorum, %39 ile Katılıyorum, %4 ile tümüyle katılmıyorum yer almaktadır.
- “Mümkün olsa yaşamının çok önemli bir kısmını spor yaparak geçirmek isteyenleri garip buluyorum.” tutum maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %34 ile tamamen katılıyorum, %18 ile katılıyorum, %18 ile katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %15 oran ile kısmen katılıyorum ve %9 oran ile tümüyle katılmıyorum cevapları da dördüncü ve beşinci sırada yer almaktadır.
- Bağımlılık “İradesizliğin göstergesidir.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %34 ile katılıyorum, %31 ile tamamen katılıyorum, %26 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- Bağımlılık “Tedavi edilemez.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %23 ile kısmen katılıyorum, %22 ile katılıyorum, %21 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte katılmıyorum ve tümüyle katılmıyorum cevaplarını verenlerin toplam oranı da %34 dür.

- Bağımlılık “Başka bağımlılıkların da gelişmesine neden olur.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %36 ile katılıyorum, %25 ile kısmen katılıyorum, %24 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır. Tümüyle katılmıyorum diyenler ise %14 oran ile dördüncü sıradadır.
- Bağımlılık “Sadece bağımlılara, ailelerine değil topluma da büyük bir sorun yaratır.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %48 ile tamamen katılıyorum, %41 ile katılıyorum, %6 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- Bağımlılar “Rahatlıkla yalan söyleyebildikleri için onları ciddiye almak doğru olmaz.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %36 ile katılıyorum, %25 ile tamamen katılıyorum, %24 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte %12 oran ile katılmıyorum cevapları da dördüncü sırada yer almaktadır.
- Bağımlılar “Tehlikeli oldukları için izlenmeleri gereken kişilerdir.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %35 ile tamamen katılıyorum, %34 ile katılıyorum, %23 ile kısmen katılıyorum yer almaktadır.
- Bağımlılar “Herhangi bir işte çalışmaması gereken insanlardır.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %37 ile katılıyorum, %30 ile kısmen katılıyorum, %12 ile tümüyle katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %11 oran ile tamamen katılıyorum diyenler de dördüncü sıradadır.
- Bağımlılar “Tedavi olmaları için zorlanmalı ve cezalandırılmalıdır.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %28 ile katılıyorum, %27 ile kısmen katılıyorum, %23 ile katılmıyorum yer almaktadır. Bununla birlikte, %18 oran ile tamamen katılıyorum diyenler de dördüncü sıradadır.
- Bağımlılar “Topluma kötü örneklerdir.” damgalama maddesine ilk verilen cevapları ilk üç sırasında %41 ile kısmen katılıyorum, %33 ile katılıyorum, %22 ile tamamen katılıyorum yer almaktadır.
- Bağımlılar “Evlenmemeliler.” damgalama maddesine verilen cevapların ilk üç sırasında %31 ile kısmen katılıyorum, %25 ile katılıyorum, %17 ile katılmıyorum yer almaktadır. Tümüyle katılmıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranı da %13’er oranlar ile dördüncü sırada yer almaktadırlar.

Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerinin, tutumlarının ve damgalama eğilimlerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve farkın hangi düzeyler arasında olduğu

- Çalışma durumlarına göre farkındalık düzeyinde bilgi, kavrama ve analiz boyutunda bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Uygulama, sentez ve değerlendirme boyutlarında farkındalık bakımından çalışma durumu anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Öğrencilerin kendilerini bilgi düzeyinde öğrencilere göre daha yeterli gördükleri söylenebilir. Çalışma durumlarına göre farkındalık ve damgalama (Bağımlılar) için verilen cevaplar arasında çalışma durumuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Farkındalık bakımından tüm boyutlarda eğitim durumları anlamlı bir farklılık yaratmaktadır. Farkındalığın hangi düzeyler arasında olduğuna bakıldığında; bilgi boyutunda ön lisans- lisans, ön lisans- lise, lisansüstü- ön lisans, lisans- lisansüstü, lise- lisans düzeyleri arasında; kavrama boyutunda ön lisans-lise, lisansüstü-lise, ön lisans- lisans düzeyleri arasında; sentez boyutunda ön lisans-lise, lisans-ön lisans, lisansüstü- lisans, lise-lisansüstü düzeyleri arasında; değerlendirme boyutunda lisans-lise ve ön lisans-lise düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.
- Farkındalık düzeyinde lise-ön lisans, lise-lisans, ön lisans-lisansüstü, lisans- lisansüstü düzeyleri arasında; tutum düzeyinde ön lisans-lise, lisans-ön lisans, ön lisans-lisansüstü düzeyleri arasında; bağımlılığa yönelik damgalama eğiliminde lisansüstü-lise, lisansüstü-ön lisans, lisansüstü-lisans, lise-ön lisans, ön lisans-lisans düzeyleri arasında; bağımlılara yönelik damgalama eğiliminde lisansüstü-lise, lisansüstü-ön lisans, lisansüstü-lisans, lise- lisans düzeyleri arasında; genel damgalama eğiliminde lisansüstü-lise, lisansüstü-ön lisans, lisansüstü-lisans, lise-ön lisans, lise-lisans düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.
- Farkındalık cinsiyet bakımından ele alındığında, uygulama, analiz, değerlendirme boyutlarında bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kavrama, bilgi ve sentez boyutlarında farkındalık bakımından cinsiyet anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Erkekler ve kadınlar madde bağımlılığı ve bağımlılarına yönelik farkındalık bakımından dört boyutta farklılaşmaktadır. Farkındalık ve damgalama (Bağımlılar) için verilen cevaplar arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Farkındalık bakımından tüm boyutlarda yaş düzeyleri anlamlı bir farklılık yaratmaktadır. Farkın hangi düzeyler arasında olduğuna yönelik yapılan analizlerde; bilgi boyutunda farkındalık düzeyi (15-19)-(20-24) yaş aralığında; kavrama, uygulama ve sentez boyutlarında farkındalık düzeyi (15-19)-(20-24) ve (20-24)-(25-29) yaş aralıklarında anlamlı fark göstermektedir. Analiz boyutunda farkındalık düzeyi (25-29)-(15-19) ve (25-29)-(20-24) yaş aralıklarında anlamlı fark göstermektedir. Değerlendirme

boyutunda farkındalık düzeyi (15-19)-(20-24) ve (15-19)-(25-29) yaş aralıklarında anlamlı fark göstermektedir.

- Katılımcıların yaş aralıkları bağımlılık boyutlarının damgalama (Bağımlılar) boyutu hariç tümünde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Farkın hangi düzeyler arasında olduğuna yönelik yapılan analizlerde; farkındalık düzeyi (15-19)-(20-24) ve (15-19)-(25-29) yaş aralıklarında anlamlı fark göstermektedir. Tutum düzeyinde (15-19)-(20-24), (15-19)-(25-29) ve (20-24)-(25-29) yaş aralıklarında anlamlı fark göstermektedir. Bağımlılığa yönelik damgalama ve genel damgalama eğilimi (25-29)-(15-19) ve (25-29)-(20-24) yaş aralıklarında anlamlı farklılık göstermektedir.
- Aile tanımlama durumlarının farkındalık boyutları arasında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; bilgi boyutunda aile tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-mutlu, mutlu-sakin, mutlu-demokratik, mutlu-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-mutlu, ilgili-mutlu, ilgili-sakin tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kavrama boyutunda ve uygulama boyutunda ile tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-sakin, iyi-demokratik, sakin-demokratik, mutlu-sakin, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-sakin, ilgili-mutlu, ilgili-demokratik, ilgili-sakin, ilgili-mutsuz tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Analiz boyutunda aile tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-sakin, iyi-mutlu, sakin-demokratik, sakin-mutsuz, eğlenceli-mutlu, eğlenceli-sakin, ilgili-mutlu, ilgili-sakin, mutlu-sakin, mutlu-demokratik tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Sentez boyutunda aile tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-sakin, iyi-mutsuz, iyi-ilgili, sakin-demokratik, mutlu-mutsuz, mutlu-sakin, eğlenceli-sakin, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-mutlu, ilgili-demokratik, ilgili-sakin, ilgili-mutsuz, demokratik-mutsuz tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Değerlendirme boyutunda aile tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-sakin, iyi-mutlu, iyi-ilgili, iyi-demokratik, mutlu-mutsuz, mutlu-demokratik, sakin-mutsuz, eğlenceli-sakin, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-mutlu, demokratik-sakin, ilgili-sakin, ilgili-mutlu, ilgili-demokratik tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Aile tanımlama durumlarının bağımlılığın tüm boyutlarında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz

sonuçlarına göre; aile tanımlama durumlarına göre farkındalık düzeylerinin iyi-ilgili, iyi-mutlu, iyi- eğlenceli, iyi-sakin, mutlu-demokratik, mutlu-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-mutlu, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-sakin, ilgili-mutlu, ilgili-sakin, ilgili-demokratik, sakin-demokratik, sakin-mutsuz tanımlama durumları arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Tutum düzeyinde iyi-ilgili, iyi-mutsuz, iyi- eğlenceli, iyi-demokratik, mutlu-mutsuz, eğlenceli- demokratik, eğlenceli-mutlu, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-sakin, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, ilgili-demokratik, demokratik-mutsuz, sakin-mutsuz aile tanımlama durumlarında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılığa yönelik damgalama eğilimi iyi-sakin, iyi-mutsuz, iyi-demokratik, mutlu-sakin, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-mutlu, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-sakin, ilgili-mutlu, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, ilgili-demokratik, demokratik-sakin, sakin-mutsuz aile tanımlama durumlarında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılara yönelik damgalama eğilimi iyi-sakin, iyi-mutlu, iyi-mutsuz, iyi-eğlenceli, eğlenceli-mutsuz, mutsuz-demokratik aile tanımlama durumlarında anlamlı fark görülmektedir. Ailesini iyi olarak tanımlayanların bağımlılara yönelik damgalama eğilimi sakin, mutlu, mutsuz ve eğlenceli olarak tanımlayanlardan daha yüksektir. Ailesini mutsuz olarak tanımlayanların bağımlılara yönelik damgalama eğilimi eğlenceli ve demokratik olarak tanımlayanlardan daha yüksektir.
- Genel damgalama eğilimi iyi-mutlu, iyi-sakin, iyi-mutsuz, iyi-demokratik, mutlu-sakin, mutlu-demokratik, eğlenceli-mutlu, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-sakin, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, ilgili-demokratik, sakin-demokratik, sakin-mutsuz, mutsuz-demokratik aile tanımlama durumlarında anlamlı fark görülmektedir.
- Anne eğitim düzeylerinin farkındalık boyutları arasında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; bilgi boyutunda anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, lise-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kavrama ve uygulama boyutlarında anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Analiz ve sentez boyutlarında anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir. Annesinin eğitim düzeyi ilkokul olanların analiz ve sentez boyutlarında

farkındalık düzeyi lise ve üniversite olanlardan daha düşüktür. Annesinin eğitim düzeyi ortaokul olanların analiz boyutunda farkındalık düzeyi lise ve üniversite olanlardan daha düşükken, sentez boyutunda farkındalık düzeyi ise daha yüksektir. Değerlendirme boyutunda anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-lise, ilkokul-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Anne eğitim düzeylerinin bağımlılığın tüm boyutlarında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; farkındalık düzeyinde anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir. Tutum düzeyinde anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, lise-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılığa yönelik damgalama eğiliminde anne eğitim düzeylerine göre ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, lise-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir. Bağımlılara yönelik damgalama eğiliminde ve genel damgalama eğiliminde anne eğitim düzeylerine göre ilkokul-lise, ortaokul-lise, lise-üniversite düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Baba eğitim düzeylerinin farkındalık boyutları arasında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; bilgi boyutunda baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, üniversite-lisansüstü, ortaokul-lisansüstü, lise-üniversite, lise-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kavrama boyutunda baba eğitim düzeylerine göre ortaokul-lise, ortaokul-lisansüstü, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir. Uygulama ve analiz boyutlarında baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, ortaokul-lisansüstü, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Sentez boyutunda baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ilkokul-lisansüstü, ortaokul-lisansüstü, lise-üniversite, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Değerlendirme boyutunda baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ilkokul-lisansüstü, ortaokul-lise, lise-üniversite, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Baba eğitim düzeylerinin bağımlılığın tüm boyutlarında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; farkındalık düzeyinde baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, ortaokul-lisansüstü, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Tutum düzeyinde baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, lise-lisansüstü, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılığa yönelik damgalama eğiliminde, bağımlılara yönelik damgalama eğiliminde ve genel damgalama eğiliminde baba eğitim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite, ortaokul- lisansüstü, lise-üniversite, üniversite-lisansüstü düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kendini tanımlama durumlarına göre farkındalık boyutları arasında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; bilgi boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-ilgili, iyi-ilgisiz, iyi-mutsuz, iyi-sakin, iyi-demokratik, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-ilgisiz, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-sakin, eğlenceli-demokratik, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, sakin-ilgisiz, sakin-mutsuz, sakin-stresli, demokratik-ilgisiz, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kavrama boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-sakin, iyi-demokratik, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-sakin, eğlenceli-demokratik, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, sakin-ilgisiz, sakin-mutsuz, sakin-stresli, sakin-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Uygulama boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-sakin, iyi-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-mutsuz, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, demokratik-mutsuz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Analiz boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-sakin, iyi-demokratik, iyi-eğlenceli, iyi-stresli, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-sakin, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-mutsuz, ilgili-stresli, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, sakin-

ilgisiz, sakin-mutsuz, sakin-stresli, sakin-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-ilgisiz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Sentez boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-sakin, iyi-stresli, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-sakin, eğlenceli-stresli, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Değerlendirme boyutunda kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-demokratik, iyi-stresli, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-stresli, eğlenceli-demokratik, ilgili-stresli, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-demokratik, sakin-ilgisiz, sakin-mutsuz, sakin-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-ilgisiz, stresli-mutsuz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kendini tanımlama durumlarına göre bağımlılığın tüm boyutlarında anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; farkındalık düzeyinde kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-eğlenceli, iyi-demokratik, iyi-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-ilgisiz, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-mutsuz, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, sakin-ilgisiz, sakin-mutsuz, sakin-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli, demokratik-ilgisiz, stresli-mutsuz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Tutum düzeyinde kendini tanımlama durumlarına göre iyi-ilgili, iyi-eğlenceli, iyi-sakin, iyi-mutsuz, iyi-demokratik, iyi-ilgisiz, iyi-mutsuz, eğlenceli-ilgili, eğlenceli-ilgisiz, eğlenceli-stresli, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-sakin, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-ilgisiz, ilgili-mutsuz, ilgili-sakin, ilgili-demokratik, ilgili-stresli, sakin-stresli, sakin-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli, demokratik-ilgisiz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılığa yönelik damgalama eğiliminde kendini tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-mutsuz, iyi-ilgisiz, iyi-stresli, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-demokratik, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli, demokratik-ilgisiz, stresli-ilgili, stresli-sakin, stresli-mutsuz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılara yönelik damgalama eğiliminde kendini tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-mutsuz, iyi-ilgisiz, iyi-stresli, iyi-ilgili, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-stresli, eğlenceli-ilgisiz, eğlenceli-ilgili, demokratik-mutsuz, demokratik-stresli, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-sakin, sakin-stresli, sakin-mutsuz, sakin-ilgisiz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Genel damgalama eğiliminde kendini tanımlama durumlarına göre iyi-eğlenceli, iyi-mutsuz, iyi-ilgili, eğlenceli-mutsuz, eğlenceli-demokratik, eğlenceli-ilgisiz, eğlenceli-ilgili, demokratik-mutsuz, ilgili-stresli, ilgili-demokratik, ilgili-sakin, stresli-mutsuz düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kararlarını alırken fikir aldıkları kişiler farkındalık boyutları arasında anlamlı ölçüde farklılık yaratmaktadır. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; bilgi boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-annem, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, annem-arkadaş, arkadaş-babam, öğretmen-annem, öğretmen-babam, öğretmen-kardeşim, öğretmen-arkadaş, diğer-annem, diğer-babam, diğer-kardeşim, diğer-arkadaş düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kavrama boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-kardeşim, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmenim, hiç kimse-diğer, hiç kimse-arkadaş, annem-babam, arkadaş-babam, arkadaş-öğretmen, arkadaş-annem öğretmen-annem, öğretmen-babam, öğretmen-kardeşim, diğer-annem, diğer-babam, diğer-kardeşim düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Uygulama boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-annem, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmenim, hiç kimse-diğer, hiç kimse-arkadaş, annem-babam, arkadaş-kardeşim, arkadaş-öğretmen, öğretmen-annem, öğretmen-babam, öğretmen-kardeşim, kardeşim-annem, diğer-annem, diğer-babam, diğer-kardeşim, diğer-arkadaş düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Analiz boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-annem, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmenim, hiç kimse-diğer, hiç kimse-arkadaş, hiç kimse-kardeşim, annem-babam, babam-kardeşim, babam-diğer, arkadaş-annem, arkadaş-babam, öğretmen-annem, öğretmen-arkadaş, öğretmen-babam, kardeşim-annem, kardeşim-arkadaş, diğer-annem, diğer-arkadaş düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Sentez boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-annem, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmenim, hiç kimse-diğer, hiç kimse-arkadaş, hiç kimse-kardeşim, annem-babam, annem-kardeşim, annem-arkadaş, annem-öğretmen, annem-diğer, babam-kardeşim, babam-arkadaş, babam-diğer, babam-öğretmen, diğer-arkadaş düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Değerlendirme boyutunda kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-annem, hiç kimse-babam, hiç kimse-öğretmenim, hiç kimse-diğer, hiç kimse-kardeşim, annem-babam, annem-kardeşim, annem-öğretmen, annem-diğer, babam-öğretmen, babam-arkadaş, babam-diğer, babam-öğretmen, arkadaş-kardeşim, arkadaş-öğretmen, arkadaş-diğer düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Kararlarını alırken fikir aldıkları kişiler bağımlılığın tüm boyutlarında anlamlı ölçüde farklılık yaratmaktadır. Farkın hangi düzeyler arasında olduğunun araştırıldığı analiz sonuçlarına göre; farkındalık düzeyi kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, annem-babam, annem-öğretmen, annem-diğer, babam-öğretmen, babam-diğer, arkadaş-öğretmen, arkadaş-diğer, kardeşim-öğretmen, kardeşim-diğer düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Tutum düzeyi kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, hiç kimse-annem, hiç kimse-kardeşim, hiç kimse-arkadaş, annem-öğretmen, annem-diğer, annem-kardeşim, babam-öğretmen, babam-diğer, babam-kardeşim, babam-arkadaş, arkadaş-öğretmen, arkadaş-diğer, kardeşim-arkadaş düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılığa yönelik damgalama eğilimi kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, hiç kimse-annem, hiç kimse-kardeşim, hiç kimse-babam, annem-arkadaş, annem-babam, annem-kardeşim, babam-arkadaş, babam-kardeşim, kardeşim-arkadaş, öğretmen-kardeşim düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Bağımlılara yönelik damgalama eğilimi kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, hiç kimse-annem, hiç kimse-kardeşim, hiç kimse-arkadaş, annem-öğretmen, annem-diğer, annem-kardeşim, babam-kardeşim, kardeşim-arkadaş, öğretmen-babam, arkadaş-öğretmen, arkadaş-diğer, diğer-babam düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.
- Genel damgalama eğilimi kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere göre hiç kimse-öğretmen, hiç kimse-diğer, hiç kimse-babam, hiç kimse-kardeşim, annem-babam, annem-öğretmen, annem-diğer, annem-kardeşim, annem-arkadaş, babam-kardeşim, babam-arkadaş, babam-öğretmen, babam-diğer, arkadaş-öğretmen, arkadaş-diğer, arkadaş-kardeşim düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir.

- Bağımlılık konusunda eğitim düzeylerine göre kavrama, analiz ve sentez boyutlarında farkındalık bakımından evet eğitim aldım diyenlerin lehine olacak biçimde sonuçlanmıştır. Diğer boyutlarda herhangi bir farklılık oluşmamıştır.
- Bağımlılık konusunda eğitim düzeylerine göre farkındalık ve damgalama boyutlarında bağımlılık algısı bakımından evet eğitim aldım diyenlerin lehine olacak biçimde sonuçlanmıştır. Diğer boyutlarda herhangi bir farklılık oluşmamıştır.

Bu sonuçlara dayalı olarak şunlar söylenebilir;

- Gençlik ve Spor Bakanlığı ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan eğitimler ve projeler gençlerin farkındalığı üzerinde etkili olmaktadır. Madde bağımlılığı ve bağımlılarına yönelik olarak yapılan projelere ve eğitimlere katılan gençlerin yaşamının devamında maddenin kötüye kullanımını yaşama durumlarının, madde bağımlılığına ve bağımlılarına yönelik yaklaşımlarının, algılarının, farkındalığının sürdürülebilirliği ve gelişiminin projelere ve eğitimlere katılmayan gençlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin çalışmalar yapılabilir.
- Madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin bu güne kadar Türkiye’de yapılan çalışmaların mevcut durumu analiz edilerek yapılması gerekenlere, eksik ve geliştirilebilir yönleri ilişkin Madde Bağımlılığı ile Mücadele Planı hazırlanarak toplumsal mücadeleye hız kazandırılabilir.

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Madde bağımlılığı öncelikle bireylerin ve yakın çevresinin yaşamlarını tüm boyutlarıyla etkileyen ve var olan yaşam düzenlerini alt üst eden bir problemdir. İnsanoğlu çeşitli maddeler kullanarak kısmen ya da tamamen farklı bir algılama boyutu içine girer. Beyinlerinde yarattıkları hayal dünyası ile günlük ve yaşamsal sorunlarından kaçarak geçici mutluluklara ulaşmaya çalışırlar. İnsanların sorunlarından uzaklaşmak ve geçici mutluluklar elde etmek için kullandığı bu araçlara literatürde madde, uyuşturucu madde, kısıtlı madde, narkotik madde, psikotrop madde gibi isimler verilmektedir (Işık, 2013).

Madde bağımlılığı hem bilimsel araştırma literatüründe hem de ulusal ve uluslararası düzeyde tartışılmış ve tartışılmaya devam eden bir olgudur. Madde bağımlılığı literatürde farklı boyutlarıyla pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmada madde bağımlılığı olgusu madde bağımlısı olan ve madde bağımlısı olmayan bireylerin madde bağımlılığına yönelik farkındalıkları, tutumları ve madde bağımlılığına yönelik damgalama temelinde ele alınmıştır.

1.1. Bağlılık ve Bağımlılık Kavramı

İlk olarak Bowlby (1969) tarafından ortaya atılan bağlanma kuramına göre bebekle ona ilk bakan birey arasında kurulan bağın niteliği bebeğin kendisine ve diğer insanlara ilişkin yargılarının ve bakış açısının temelini oluşturmaktadır. Ainsworth ve diğerleri (1978) bağlanma kuramı temelinde bağlanma biçimlerini güvenli, kaygılı ve kaçınan olmak üzere üç kategoride sınıflandırmışlardır. Bağlanma Kuramı'na göre güvenli bağlananlar insanlara ilişkin olumlu zihinsel imgeler geliştirirken, güvenli bağlanmayanlar ise olumsuz imgeler geliştirmektedir (Okutan, 2010).

Bağımlılık (addiction) sözcüğü Latince “*kendisini bir şeye ya da bir başkasına adamak*” (Abadinsky, 2011) anlamına gelen “*addicere*” kelimesinden gelir. Bağımlılık bir şeye karşı önlenmesi mümkün olmayan bir istek duymadır ve patolojik bir davranışı yansıtır (Işık, 2013). Çetin'e göre (2013) bağımlılık, kişinin kullandığı madde olmadan normal yaşamını sürdürememeye başlamasıdır. Bağımlılık bireyin iradesine ipotek altına alır (Balcıoğlu ve Abanoz, 2009). Bakıcısıyla ilk kurduğu iletişimde güvenli bağlanamayan bireylerin ileriki yaşlarda ilişkilerinde olumsuzluk yaşamaları muhtemeldir ki bağlanma kuramı doğrultusunda bakıldığında bağımlı olan birey ve bağımlı olduğu nesne arasındaki bağın ise saplantılı bağlanma olduğu söylenebilir.

1.2. Madde Bağımlılığı Kavramı

Madde kavramı, XIV. Yüzyıl Fransızcasında “*kuru madde*” anlamında kullanılan “*drogue*” kelimesinden gelir (Işık, 2013). Belirli dozda alındığı zaman (Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003);

1. Kişinin sinir sistemini etkileyen,
2. Akli, fiziki ve psikolojik dengesini bozan,
3. Fert ve toplum içinde ekonomik ve sosyal çöküntüye neden olan,
4. Alışkanlık ve bağımlılık yapan,
5. Kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını ve satışını yasakladığı narkotik ve psikotrop maddelere “bağımlılık yapan maddeler” denir.

Maddenin kötüye kullanımı ise son on iki ayda tekrarlayan biçimde kişinin yaşamında çeşitli boyutta sorunlar ve yasal sorunlarla veya yaşamını tehdit edecek şekilde sıkıntıya neden olacak biçimde madde kullanımıdır (Akvardar ve diğerleri, 2012; Özer, 1991). Madde kullanımı bireyin özdenetimini etkileyerek bambaşka davranış biçimlerinin oluşmasına neden olur ve uzun vadede bireyin sağlığı açısından ciddi sorunlara yol açar (Balseven ve diğerleri, 2002).

Herhangi bir maddeye olan düşkünlüğün madde bağımlılığı olarak tanımlanabilmesi madde alınmadığında bireyde fiziksel ya da psikolojik belirtilerin gözlemlenmesi veya madde yoksunluğunda bireyin hayatına devamını engelleyen düşkünlük halinin ortaya çıkması gerekir (Çetin, 2013; Saka ve diğerleri, 2013). Madde bağımlılığı; maddenin bireyin yaşamının merkezinde olmasını, bireyin madde üzerindeki iradesini kaybetmesini ve maddeden kaynaklı fiziksel ve ruhsal sorunların ortaya çıkmasını içeren geniş bir kavramdır (Altuner ve diğerleri, 2009).

Madde bağımlılığı bir maddenin amacı dışında ve o maddeye karşı gelişen tolerans sonucu, gittikçe artan miktarlarda alınması, kişinin yaşamında sorunlara neden olmasına rağmen kullanımının sürdürülmesi ve madde alımı azaltıldığında ya da bırakıldığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması ile giden tablodur (Toker Uğurlu ve diğerleri, 2012).

Bağımlılık; kişinin kullandığı maddeyi bırakmamak için direnmesi ve bırakmak için çabalamasına rağmen başaramaması, bırakmak istediğinde yoksunluk hissetmesi, zararlı olduğunu bilmesine rağmen maddeyi kullanması ve maddeye ihtiyaç duyduğunda

verdiği etkiyi alabilmek için dozunu arttırmak zorunda kalmasıdır (Çetin, 2013). Madde bağımlılığının madde ve bağımlılık olmak üzere iki bileşeni vardır (Erginöz, 2008):

-Madde tütün (nikotin), alkol, esrar, ecstasy, eroin, kokain, crack (taş), barbitüratlar, halüsinojenik mantar, LSD, morfin, tiner, bali vb gibi bağımlılık yapan tüm psiko-aktif maddelerdir.

-Bağımlılık DSM-IV e göre ölçütlendirilen bir sendromdur ki aşağıda sıralanan davranışlarından üçünü göstermek madde bağımlılığı tanılmasını kolaylaştırır vardır:

- a) Tolerans gelişmesi
- b) Yoksunluk belirtileri
- c) Sık başarısız bırakma girişimleri
- d) Maddeyi sağlamak, kullanmak ya da bırakmak için büyük zaman harcama
- e) Madde kullanımı nedeni ile sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azalması ya da tamamen bırakılması
- f) Maddenin tasarlandığından daha uzun ve yüksek miktarlarda alınması
- g) Fiziksel ya da ruhsal sorunların ortaya çıkmasına ya da artmasına rağmen madde kullanımını sürdürmek

1.3. Madde Bağımlılığının Nedenleri

Çocukluk sonu ve ergenlik dönemi gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu ve benzerleri gibi bağımlılık ve alışkanlık yapan maddelerle ilk tanıştıkları dönemlerdir (Kulaksızoğlu, 2000). Bağımlılık gelişmesi için (Arıkan, 2012)

- Madde ile bir şekilde karşılaşma, madde ile tanışma gereklidir.
- Madde alımının sürdüğü zaman içinde beyin hücrelerinde belli bir uyum oluşması nedeni ile bu hücrelerin işlevlerinde değişimler ortaya çıkar. Bu değişiklikler bireyin tekrar tekrar madde kullanımından sorumludurlar. Yani karşılaşma ve değişim sonucu bağımlılık gelişir.

Gençler birçok farklı sebepten dolayı alkol, sigara ve uyuşturucu maddelerle tanışmakta ve bu maddelere ilgi duymakta, daha sonra da bu maddelerin bağımlısı haline gelmektedirler (Ögel ve Tamar, 1997). Madde kullanmanın başlıca nedenleri arasında merak etme, arkadaş çevresi, özentisi, madde kullanımını sıkıntılardan kaçma yolu olarak görme, başarısızlık, eğlence amaçlı kullanım, aile sorunları gibi sorunlar sayılabilir (Bayram, 2013). Bağımlılığın nedenleri kişinin kendisinden kaynaklanan nedenler, ailesinden kaynaklanan nedenler ve çevresinden kaynaklanan nedenler olarak üç kategoride sınıflandırılabilir.

1.3.1. Kişinin kendisinden kaynaklanan nedenler

Gençlerin madde kullanımının nedenleri merak, arkadaş etkisi, kendini kanıtlama isteği, özgüven eksikliği, yalnızlık ve stresle başa çıkmakta zorlanma, enerjiyi artırma, kilo verme ve yaratıcılığı artırma isteği gibi çeşitli faktörlerle başlamaktadırlar (Ögel ve Tamar, 1997).

Bağımlılardan oluşan arkadaş çevresi, duygusal sorunlar, geçmişte yaşadığı problemleri unutma düşüncesi ve uyuşturucu maddelerin sorunlarla başa çıkmak için kullanılan yöntem olarak görülmesi, kişinin yaşamış olduğu bazı travmatik olaylar (ölüm, tecavüz, işkence, şiddet görme, vb.), çocukluk ve gençlik döneminde sağlıklı bir kimlik geliştirememiş olmak (Bayram, 2013) bağımlılığa neden olan kişinin kendisinden kaynaklanan etkenler arasında sayılabilir.

1.3.2. Aileden kaynaklanan nedenler

Ebeveynler çocuklarını bağımlılığa ilişkin uyarsalar bile; davranışlarıyla model olma, uyarılarından çok daha etkin olmaktadır (Gümüş ve diğerleri, 2011). Bu nedenlerle anne - babaların, kendilerinin kullanımı konusundaki tutum ve davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Ailenin negatif tutumları, ilgisizlik, aşırı disiplin, şiddet kullanımı, aile içi çatışmalar, aile bireylerinde madde kullananlar olması (Bayram, 2013) gençlerin madde kullanımına başlamasında aileden kaynaklanan etkenlerdir.

Gençlerin maddelerle tanışmasında, ‘psikolojik sıkıntıları ya da bağımlılığı olan anne-babaların olduğu kaotik aileler, doğru olmayan davranış biçimleri, bağlanma biçiminde olan sıkıntılar ve ilgisizlik, aşırı çekingen ya da saldırgan davranışlar, okul başarısının düşmesi, sosyal becerilerde yaşanan sıkıntılar, sapma davranışı gösteren arkadaşlar edinme, aile ortamında madde kullanımının onaylanması’ gibi faktörler de önemli bir yere sahiptir ([http://www.yesilay.org.tr/wp-content/uploads/Dokumanlar/Madde .pdf](http://www.yesilay.org.tr/wp-content/uploads/Dokumanlar/Madde.pdf), 23.04.2015).

Aile içi geçimsizliğin olduğu ortamda yaşama, sindirilmiş anne ve otoriter baba figürü sevgi ve şefkat eksikliği, sürekli katı cezalar verilmesi, çocuğun kendini kanıtlamak için aile dışı ortamları seçmesi, özgüven eksikliği, sevgi eksikliğini ailesi dışında gidermeye çalışması sorunlarla tek başına baş etmeye çalışması gibi nedenler gençlerin kendilerine zarar veren ortamlara girmesine ve bağımlılık yaratan maddeler kullanmasına neden olabilmektedir (Altıntaş ve diğerleri, 2004).

1.3.3. Çevreden kaynaklanan nedenler

Toplumda yetişkinlerin madde bağımlılığı ve kullanımına ilişkin davranışları çocuk ve gençler için çoğu kez karmaşa yaratabilmektedir (Gümüş ve diğerleri, 2011). Madde kullanımını toplumsal etkenler, sanayileşme, göç, yoksulluk, işsizlik, gelir düzeyi düşük bir bölgede yaşamak etkilemektedir (Bayram, 2013). Ayrıca uyuşturucu maddelerin geçici olarak keyif ve ferahlık vermesi, ulaşılabilirliğinin kolay olması (Bayram, 2013) da bireylerin madde kullanımında çevresel etkenler arasında sayılabilir.

Çocukluk dönemindeki aile içi iletişim ve ilişkilerin niteliği bireyin gelecek yaşamındaki ilişkilerini, duygularını ve davranışlarını etkilemektedir (Chakroun ve diğerleri, 2004) bağımlılık genetik yatkınlıkla birleştiğinde ise etkilenen birey bağımlı olmaya daha açık hale gelmektedir (Gerra ve diğerleri, 2007).

1.4. Madde Bağımlılığının Etkileri

Birçok çeşit ve yöntem ile kullanılan maddeler kişilerin fizyolojik ve psikolojik sorunlar başta olmak üzere, sosyo-ekonomik çöküntüler de yaşamasına neden olmaktadır (Saka ve diğerleri, 2013). Madde bağımlılığının kişinin etkileri kişinin kendisine, ailesine ve çevresine etkileri olmak üzere üç kategoride sınıflandırılabilir. Geçmişten günümüze başlama ve kullanma sebebi her ne amaçla olursa olsun sonrasında insanı ölüme kadar sürükleyen bağımlılık yapıcı maddeler etkilerine ve türlerine göre değişik biçimlerde sınıflandırılmakta olup, bağımlı kişilerin büyük bir çoğunluğunda fiziksel ve psikolojik olarak tehlikeli boyutlarda olumsuz etkiler oluşabilmektedir (Çetin, 2013).

Bağımlılığın kişinin kendisine birincil düzeyde olumsuz etkileri ve yansımaları vardır. Öncelikle kişinin sağlığını ve uzun vadede hayatını tehdit eder, bunun yanında iş, arkadaşlık ilişkileri, ekonomik bağımsızlık, kişilik olmak üzere bireyi hayatın tüm boyutlarında sıkıntıya sokar. Bağımlılık bireyin yaşamını her boyutta etkiler; kendini kontrol etmekte zorlanır; sağlığını tehdit eder; sonuç olarak “intihar” riski ortaya çıkabilir (Balcıoğlu ve Abanoz, 2009). Madde kullanımı bireyleri suça yöneltebilmektedir (Altuner ve diğerleri, 2009). Madde bağımlılığının topluma ve bireye maliyeti Tablo 1.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Madde Bağımlılığının Topluma ve Bireye Maliyeti

Topluma maliyet	Bireye maliyet
Tıbbi tedavi	İşsizlik
Yasal düzenlemeler	Hastane giderleri
Yargının işgali	Ölümler
İslah çabaları	İşgücü-günü kaybı
Suç oranı	Çeşitli kaza, ceza
Madde trafiği denetimi tutukluluk, topluma dönüş	Önleme-koruma çabaları süresi

Kaynak. Balseven ve diğerleri, 2002

1.5. Madde Bağımlılığının Önlenmesi

Önleyici çalışmaların temel amacı bireylerin maddeyi hiç denemeden madde bağımlılığı konusunda bilinçlenmesi ve hiç başlamamasını sağlamaktır. Kişileri bilgiyle donanmış bireyler haline getirip kendilerini korumaya değer bulmalarını sağlamak bazen alınabilecek tek önlemdir (Balseven ve diğerleri, 2002). Bu bağlamda toplum üzerindeki gücü inkâr edilmez olan medyanın da bilinçlendirme çalışmalarında kullanılmasının öne çıkarılması gerekir.

Madde kullanımını önleme çalışmaları üç başlıkta incelenebilir, bunlar (Bayram, 2013):

- Birincil Önleme:** Henüz madde kullanmamış gruplar hedeflenir. Eğitim vererek grubun bilinçlendirilmesi ve madde kullanmaya başlamasının engellenmesi amaçlanır.
- İkincil Önleme:** Erken konularak madde kullanımına bir şekilde başlamış olan bireyin bağımlılık gelişmeden önce önlemeyi içerir.
- Üçüncül Önleme:** Madde kullanan bireylerin madde kullanımını durdurması ve tedavi olduktan sonra maddeye geri dönüşünün önlenmesidir.

1.6. Türkiye’de Madde Bağımlılığına Yönelik Yapılan Araştırmalardan Örnekler

Son yıllarda madde kullanımı, madde bağımlılığı ve bağımlılarına yönelik çalışmalar madde kullanımının artması ve topluma etkileri oranında artış göstermektedir. Özellikle gençler arasında madde kullanımının artması toplumların gelecekleri adına bir tehdit unsudur. Ergenlik dönemi sosyal anlamda stres yaratan etkenlerin ve aile çatışmalarının en yoğun yaşandığı dönemdir. Özellikle ergenler, bağımsızlık kazanmak ve kendini ispat etmek için aileden uzaklaşarak yeni ortam arayışına girerler. Ergenlerin içerisine girdikleri yeni ortamlarda kendini ispat çabaları, yeni deneyimlerle birlikte yeni sorunları da beraberinde getirebilmektedir (Balseven ve diğerleri, 2002).

Yıldırım ve diğerleri (2011) tarafından alkol ve madde bağımlısı bireylerde yalnızlık düzeyini ve yalnızlık düzeyini etkileyen faktörleri saptamak amacıyla 200 hastayla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre bağımlı bireylerin yalnızlık ile ilgili özelliklerine bakıldığında, %71'inin yalnızlık duygusunu yaşadığı, %35.9'unun yalnızlık duygusunu çok sık yaşadığı, %27.5'inin boş zamanlarını sanatsal/entelektüel uğraşlarla geçirdiği belirlenmiştir.

Saka ve diğerleri (2013) tarafından Diyarbakır'da öğrenim gören toplam 20199 7. sınıf ve toplam 11106 10. Sınıf öğrencisinin katıldığı madde kullanım yaygınlığının araştırıldığı çalışmanın sonuçlarına göre

- Sigara öğrenciler arasında sigara kullanma ve deneme oranları geçmiş yıllara göre azalmış olmakla beraber çok yüksektir. Her on 7. Sınıf öğrencisinden biri, 10. sınıf öğrencisinden ikisi sigarayı denemiştir. Öğrenciler arasında sigarayı deneme oranları 13-15 yaş arasında 4 kat artmaktadır. 7. Sınıf öğrencilerinin yüzde 1-2'si, 10. sınıf öğrencilerinin 17-18'i sigara kullanmaktadır. Çocukların sigarayla tanışmaları ve kullanmaları açısından Sur ilçesi daha risklidir. Sigarayı deneme açısından 11-12. yaşlar önemlidir. Çocukların erkek cinsiyette olması, çalışması, ailesinin ekonomik durumunun kötü olması yanı sıra okul ve derslerle ilgili olumsuz tutum ve davranışların geliştirilmesi, düşük benlik algısı ve aile denetimlerinin eksikliğini sigara kullanımını arttırmaktadır.

- Alkol Diyarbakır'da 10. sınıf öğrencileri arasında alkol kullanma oranı Türkiye ortalamasından düşüktür. 10. Sınıflarda on kişiden biri geçmişte alkol kullanmış, yüz öğrenciden üçü halen kullanmaktadır. Diyarbakır ilçeleri arasında öğrencilerin alkol kullanımı bakımından farklılık yoktur. Erkek cinsiyette olma, çalışan öğrenci olma, ailenin ekonomik durumunun iyi veya kötü olması, anne-babanın yüksek öğrenim görmüş olması öğrenciler arasında alkol kullanımını etkileyen faktörlerdir. Okul ve derslerle ilişkili olumsuz tutum ve davranışlar, aile denetimi eksikliği alkol kullanımını etkilemektedir.

- Madde Diyarbakır'da gençler arasında tütün ve alkol dışında madde kullanımı önemli bir sorundur. 10. Sınıflarda Türkiye genelinden daha yüksek kullanım sıklığı vardır ve son yıllarda bir azalma belirtisi yoktur. Öğrencilerin arkadaşları arasında madde kullanımı 7. Sınıftan 10. Sınıfa geçiş sürecinde 5 kat artmaktadır. Madde kullanımı sorunu tüm ilçelerde benzer düzeydedir.

Özmen ve Kubanç (2013) tarafından öğrencileri uyuşturucu kullanmaya iten nedenlerin araştırıldığı Elazığ ilinde bulunan liselerde görev yapan okul yöneticileri ve rehber öğretmenlerin katıldığı çalışmada öğrencilerin uyuşturucu kullanımına ilişkin bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre eğitimciler aile ilgisizliği, ailevi problemler arkadaş etkisi, arkadaş özentisi, arkadaş baskısına vurgu yapmıştır. Eğitimciler göre lise öğrencilerinin uyuşturucu kullanma nedenlerinden ilki aile (% 47), ikincisi arkadaş (% 26), üçüncüsü ise kişisel sebeplerdir (% 10). Medya, eğitim ve çevre temaları fazla dile getirilmemiş olup, % 10luk dilim içinde kalmıştır.

Altıntaş ve diğerleri (2004) tarafından Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) birinci sınıfta okuyan 185 öğrencinin katılımı ile öğrencilerin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumlarının belirlendiği çalışmanın sonuçlarına göre madde kullanımının yaygınlığını ruhsal ve toplumsal etkenler, kentleşme, sanayileşme, göç etkileyebilirken, bu durum da toplumları tıbbi, ekonomik, hukuksal ve toplumsal yönlerden etkilemektedir; eğlence kültürü ile birlikte yaygınlaşan madde kullanımı, özellikle batı toplumlarında kendine daha geniş alanlar bulabilmektedir, Türkiye'nin bağımlılık yapan maddelerin trafiğinde dünyada stratejik bir noktada bulunması, tehlikeyi artırmaktadır sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ögel ve diğerleri (2004) tarafından “Okullarda madde bağımlılığını önleme” projesi kapsamında rehber öğretmen, sınıf/branş öğretmeni, ebeveynlere yönelik madde kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili bilgilendirme eğitimleri yapılmış ve verilen eğitimlerin etkinliğini ve etkinliği etkileyen faktörler olup olmadığını değerlendirilmiştir. Araştırmada, uygulanan eğitimlerin rehber öğretmenlerin, sınıf/branş öğretmenlerinin ve ebeveynlerin bilgi düzeyini artırdığını göstermiştir.

Altuner ve diğerleri (2009) tarafından sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışının sıklığı ve özelde madde kullanımıyla olan ilişkisinin incelendiği İstanbul'da sokakta yaşayan koruma ve tedavi merkezlerinde kalan 21 yaşından küçük 194 ergen ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre suç işleyenlerde kendine zarar verme riskinin işlemeyenlere göre 3 kat, madde kullanımı olanlarda kendine zarar verme riskinin kullanmayanlara göre 6 kat fazla olduğu saptanmıştır.

1.7. Madde Bağımlılığına Yönelik Farkındalık

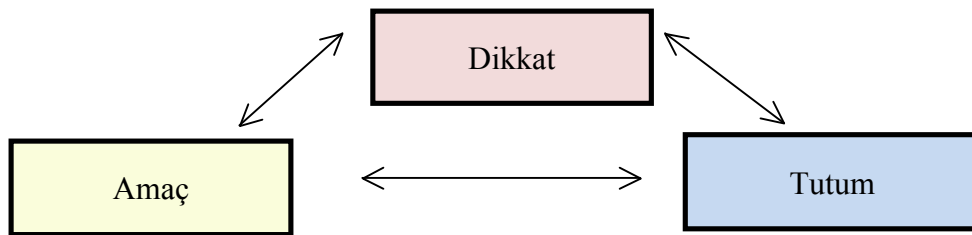
Farkındalık uzun yıllardır tartışılan bir konudur (Williams ve Kraft, 2012). Farkındalık kavramı yeni değildir, bireyi bilinçli ve farkında kılan ve insan yapan parçamız, özellikle duygusal karmaşanın ortasında şimdiki zaman bilincinin sürekli

olduğu bir kapasitedir (Siegel ve diğerleri, 2009). Farkındalık düşüncesi Budistlerin meditasyon uygulamasının bir parçası olarak başlamıştır (Williams ve Kraft, 2012).

Farkındalığın literatürdeki en yaygın tanımı Jon Kabat-Zinn (1994, 1996) tarafından yapılmıştır: “...bir amaca yönelik, şimdiki zamanda ve yargılamadan dikkatini belli bir yöne çevirmek”. “Farkındalık bireyin dikkatini belli bir yöne çevirdiği bir bilinç disiplini, yargılamadan bilincin an be an kasıtlı olarak işlenmesidir”.

Farkındalık yaşamda kaçınılmaz olarak yaşanan zorluklara verilen tepkileri değiştiren temel bir psikolojik süreçtir ve öğrenilebilen bir beceridir, doğal olarak oluşan güç ve dikkattir (Siegel ve diğerleri, 2009). Farkındalığın yapı ve içerik olarak farklılıkları konusunda araştırmacılar görüş birliğinde olmamasına rağmen çok yönlü bir yapı olarak kavramsallaşması gerektiği görüşü hâkimdir (Baer ve diğerleri, 2008). Farkındalık tanımlarında ortak özellikler amaca yönelik olması, şimdiki zaman merkezli olması ve yargılamamanın olmamasıdır (McCown ve diğerleri, 2010). Farkındalık şimdiki zaman merkezli yargılayıcı olmayan dikkattir (Young, 2013).

Farkındalığın ölçülmesinde kullanılan ölçme araçlarında dikkat, bilinç, açıklık, kabul, yargılamama, kaçınmama gibi birden fazla bileşenden oluşmasına rağmen farkındalık tek bir toplam puan ile ölçülür (Baer ve diğerleri, 2008). Ancak asıl soru farkındalığın nasıl arttırılacağıdır? (Hayes ve Levin, 2012). Farkındalığın oluşması sürecinde tanımından da anlaşıldığı gibi birey bir amaç doğrultusunda dikkatini belli bir yöne çevirdiğinde oluşan farkındalığın doğal bir sonucu olarak bireyin tutumu belirlenir, tutum farkındalığın doğal bir sonucudur (Şekil 1.1.)



Şekil 1.1. Farkındalık Modeli

Kaynak. Shapiro ve diğerleri, 2006.

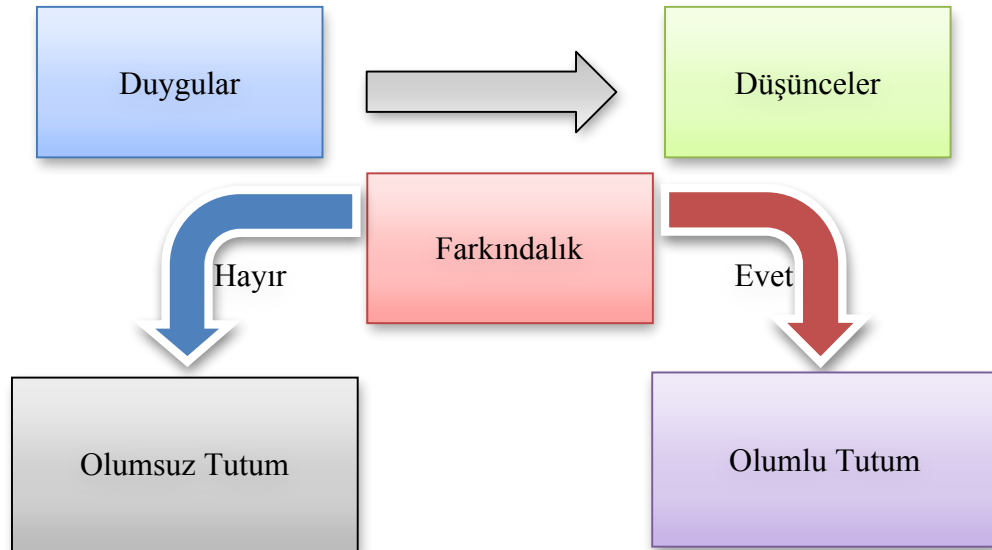
Bu anlamda bireyde bağımlılık ve bağımlılar konusunda farkındalık gelişmesi çok yönlü olarak bireyin yaşamını etkiler. Bağımlılık yapan maddeleri denememiş bireylerde gelişen farkındalık önleyici çalışmaların da temel amacını oluşturan güçlü bir yöndür ki bireyin yaşamı boyunca bağımlılık yapan maddelerden uzak duran bir tutum sergilemesini sağlayabilir. Öte yandan, bağımlılardan gelişen farkındalık ise bağımlı

olduğunu ve bağımlı olduğunun maddenin kendisinin yaşamını tehdit ettiğinin farkında olan bireyin tedaviyi kabul etmesi ve tedavinin başarılı olması farkındalığın doğal sonucu olarak oluşur.

Özetle, farkındalık Bireyin bağımlılık yapan maddelerin, maddelerin etkilerinin, bağımlılığın bağımlıların yaşamları üzerindeki etkilerinin ve sonuçlarının bilincinde olma düzeyi olarak tanımlanabilir. Bireyin farkındalık düzeyi bağımlılık yapan maddelerin kullanımından korunması ile bağlantılıdır. Türkiye’de madde bağımlılığına yönelik farkındalığa ilişkin bilimsel araştırmalara çok rastlanmamakla birlikte uluslararası literatürde konu ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır.

1.8. Madde Bağımlılığına Yönelik Tutum

Bireylerin madde bağımlılığına ve madde bağımlılarına yönelik tutumu, bireylerin maddeye ve bağımlılara yönelik sergiledikleri tavır ve davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Bireylerin tutumlarının belirleyen faktörler öncelikle bireyin duygusu, duyguları temelinde oluşan düşünceleridir, duygu ve düşünceleri temelinde ise oluşan farkındalık sonucu bireylerin tutumları meydana gelir. Tutumların arka planında tutumları meydana getiren olgu duygu ve düşünceler bağlamında meydana gelen farkındalıktır (Şekil 1.2).



Şekil 1. 2. Bağımlılıkta Farkındalık Tutum İlişkisi

Şekil 1.2’ye göre bağımlılık konusunda farkındalığı gelişmiş bireylerin olumlu tutum geliştirmesi, farkındalığı gelişmemiş bireylerin ise olumsuz tutum geliştirmesi muhtemeldir. Olumlu tutum geliştiren bireylerin farkındalığı gelişmiş olduğundan, bu

bireylerden madde ile tanışmamış olanların hayatının bir döneminde bağımlı olması riski oldukça azdır, öte yandan madde bağımlısı olsalar bile tedaviyi kabul etmeleri ve sürdürmeleri daha kolaydır. Olumsuz tutum geliştiren bireylerin farkındalığı gelişmemiş olduğundan madde ile karşılaştığında hayır deme, maddenin zararlı etkilerinin ve sonuçlarının neler olduğu, hayatını nasıl bir kaosa sürükleyeceği konusunda bilinçlerinin düşük olması söz konusudur. Bu bağlamda madde ile karşılaştıklarında hayır demeleri zorlaşır. Bağımlı olduklarında ise tedaviyi kabul edip sürdürmeleri zorlaşır. Türkiye’de madde bağımlılığına yönelik tutuma ilişkin bilimsel araştırmalara çok rastlanmamakla birlikte uluslararası literatürde konu ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır.

1.9. Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalama

Damgalamanın tarihi insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen damgalamaya ilişkin bilimsel çalışmalar 1962 yılında Erving Goffman ile başlamıştır. Damgalama bireyin/grubun bir özelliğinden dolayı toplum tarafından aşağı görülmesi olarak tanımlanabilir. Madde ve alkol bağımlılığına ilişkin damgalanmalar ise çoğu kez; ahlaki açıdan düşük değerlilik, kişilik zayıflığı, kişilik bozukluğu, suç eğilimi gibi olumsuz yargılar şeklinde olmaktadır (Can, 2012).

Damgalama madde bağımlılığı tedavisine başlamak için bir engel olarak görülür (Brubaker ve diğerleri, 2012). Corrigan (2004)’e göre madde bağımlılığına yönelik damgalama iki kategoride ele alınabilir:

1. Toplumsal Damgalama: Toplumsal damgalama olumsuz basmakalıp yargılar, önyargı ve ayrımcılık ile temellenir; bireyler sosyal olarak aşağılanmış bir grupla ilişkilendirilmenin olumsuz sonuçlarını yaşamaktan kaçınmanın bir yolu olarak tedavi arayışından kaçınırlar.

2. Kendini Damgalama: Kendini damgalama bireyin kendisiyle ilgili içselleştirilmiş olumsuz inançları olarak tanımlanabilir, kendini damgalamanın neden olduğu düşük özsaygı gibi olumsuz sonuçlar tedaviden kaçınarak minimize edilebilir.

Madde bağımlılığı damgalamasında hem toplumsal damgalama hem de kendini damgalama görülmektedir. Madde bağımlılığına yönelik damgalamanın ise genel özellikleri şöyle sıralanabilir (UKDPC, nd):

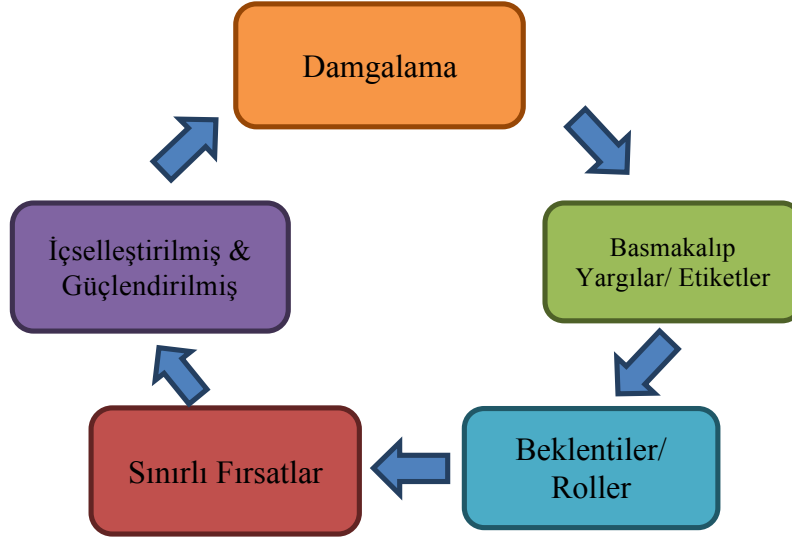
- Damgalama yardım arayışını önler.
- Damgalama yaygınlaşır.

- Damgalama birikimli ve uzun sürelidir.
- Damgalama istihdamı ve bireylerin topluma kazandırılmasını baltalar.
- Damgalama madde kullanan bireylerin ailelerini de etkiler.

Damgalama bireyin hem yoksul hem de madde bağımlısı olması gibi çeşitli topluma aykırı statüleri birleştiren çok tabanlı bir yapı olarak görülebilir (CAMH, 1999). Madde bağımlılığına yönelik damgalama maddenin kendisinden daha tehlikelidir (Winkelstein, n.d.). Madde bağımlılığına yönelik damgalama toplumsal sorunları hafifletmek yerine şiddetlendirir (Anderson ve Ripullo, 1996).

Madde kullanımında uygun dili kullanmak da önemlidir çünkü dil kalıpları toplumun madde kullanımı konusundaki düşüncelerini ve bireylerin kendileri hakkındaki düşüncelerini ve değişime yaklaşımlarını etkiler ancak en önemlisi dil bilerek ya da bilmeyerek damgalamanın yayılmasını sağlar (Broyles, 2014). Öte yandan, madde bağımlılığına yönelik damgalama genel toplumsal izolasyon ve hoşgörüsüzlük gibi damgalamayla ilgili tüm sorunlar stresi artırır, sosyal etkileşimleri kesintiye uğratar, bağımlılığa neden olan etkinlikleri engellemekten ziyade grup ayrımcılığı ve kaynak yoksunluğunu teşvik eder (Anderson ve Ripullo, 1996).

Alkol ve madde bağımlılarına yönelik damgalama şizofren hastaları ile benzer düzeydedir (Ögel, 2010). Madde bağımlılarına yönelik damgalamanın bağımlıların kişilik özellikleri, suç işleme durumları, cinsiyet özellikleri (kadınlar daha fazla damgalanmaktadır), kullanılan maddenin özellikleri (yasal olmayan maddeleri kullananlar daha fazla damgalanmaktadır), işsizlik (sosyoekonomik düzeyi düşük olan kullanıcılar daha fazla damgalanmaktadır), medeni durumları, komorbid ruhsal hastalıkların olması gibi bazı özelliklerden doğrudan etkilenmektedir (Ögel, 2010). Madde bağımlılığından dolayı damgalanan bireylerde korku ve değersizlik görülür, bu bireyler hayatların birçok alanında dışlanma ve ayrımcılık yaşarlar (UKDPC, nd). Madde bağımlılığına yönelik damgalama döngüsü Şekil 1.3'te verilmiştir.



Şekil 1.3. Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalama Döngüsü

Kaynak. Winkelstein, n.d.

1.10. Madde Bağımlılığında Farkındalık, Tutum ve Damgalama Üzerine Yapılan Araştırmalar

Çetin (2013) tarafından madde kullanımı ve madde bağımlılığı algısının yerel bazda Yalova İli Ölçeğinde toplumun madde bağımlılığı algısı ile madde bağımlılarının mevcut durumlarının karşılaştırılarak, toplumun madde bağımlılığı algısı ile örtüşüp örtüşmediğinin değerlendirildiği çalışmada elde edilen veriler eşliğinde madde kullanımı ve bağımlılığında beşeri, sosyo-kültürel, ekonomik, göç, eğitim vb. değişkenlerin etkin rolü, sosyal güvence ve toplumun genel madde bağımlılığı algısı ile madde kullanıcı ve bağımlılarının mevcut durumlarının ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan 50’şer sorudan oluşan birbiri ile bağ kurulabilen iki farklı anket formu ile toplanmıştır. Toplumun Madde Bağımlılığı Algısı Anketi il Merkezinde ikametgâh eden 18 yaş ve üzeri farklı yaş aralıkları ile farklı iş ve meslek gruplarından gönüllülük esasına dayalı 500 vatandaşa, toplumun madde bağımlılığı algısı ile bağımlıların mevcut durumunu karşılaştıran ve “Toplumun Madde Bağımlılığı Algısı Anketi” ne paralel olarak yasal ve yasal olmayan çeşitli madde bağımlılarına yönelik anket ise İl Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü tarafından narkotik suçlardan yakalanmış ve/veya TUBİM İl Temsilciliği ile aracılığıyla çalışmaya gönüllü katılan 100 kişiye uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre toplumun madde bağımlılığı algısı ile madde kullanıcı ve bağımlıları arasında pozitif anlamda bir paralellik görülmektedir.

Akpınar Özdemir (2011) tarafından Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla içinden tesadüfî yöntemle seçilmiş 2035 öğrenci ile yapılan çalışmada ölçme aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrenciler başlıca madde bağımlısı olma nedenlerinin sosyal çevre ve arkadaşlardan kaynaklandığını düşündüğü, öğrencilerin bağımlılık yapan maddelerin zararlarını bildikleri için madde bağımlısı olmadıkları, maddenin her yönüyle zararlarına ilişkin farkındalıklarının yüksek olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre madde bağımlılığına karşı farkındalıklarının daha fazla olduğu, aile içi ilişkiler madde bağımlılığının önlenmesi konusunda en önemli etkenler arasında yer aldığı ve ailesi ile kalan öğrencilerin uyuşturucu maddelerin zararlarına ilişkin farkındalıklarının özel yurttaki kalan öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Süngü (2014) tarafından Bozok Üniversitesi'nde 2012–2013 akademik yılında öğrenim gören 4628 lisans öğrencisi ile gerçekleştirilen üniversite öğrencileri arasında sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı madde kullanımının yaygınlığının ve madde kullanımına etki eden bireysel değişkenlerin ortaya konulması amaçlayan, öğrencilerin tutumlarının bazı kişisel değişkenlere göre değişip değişmediğinin belirlenmeye çalışıldığı araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu ile toplanmıştır. Bilgi formu öğrencilere ilişkin cinsiyet, devam edilen fakülte, aile bilgileri gibi bireysel değişkenlerin yanı sıra, öğrenciler tarafından kullanılan bağımlılık yapıcı maddeler (sigara, alkol, uyuşturucu madde, tiner/bali vb.) ve bu maddeleri kullanmaya başlama yaşı, kullanma süresi ve kullanım miktarlarının öğrenilmesine yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Çalışmada öğrencilerin en fazla kullandığı zararlı maddelerin sigara ve alkol olduğu ve bireysel değişkenlere göre sigara ve alkol kullanımının farklılaşmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş ve diğerleri (2011) tarafından lise öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla Erzurum il merkezinde bir genel lisede okuyan 93 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan madde bağımlılığı sorunu ve çözüm önerilerine ilişkin anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcı öğrencilerin %25.80'inin sigara, %12.90'ı alkol ve %6.45'inin uyuşturucu kullandığı belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin madde bağımlılığına ilişkin tutumları ile ilgili sorulan sorulara ise öğrencilerin genel olarak olumlu cevap verdiği görülmüştür ancak “Uyuşturucu maddelerin etkilerinin neler

olduğunu merak ediyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %62.36’sının (58) hayır cevabı ve “İnsanlar isterlerse uyuşturucu madde kullanımı kontrol edebilir mi?” sorusuna %58.06’sının (54) evet kontrol edebilir cevabı vermesi dikkat çekicidir.

Can (2012) tarafından madde bağımlılarının sosyal işlevsellik ve içselleştirilmiş damgalanma düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada Gaziantep Üniversitesi Şahinbey Araştırma ve Uygulama Hastanesi Psikiyatri kliniğinde araştırmanın yapıldığı tarihlerde DSM-IV tanı ölçütlerine göre madde bağımlılığı tanısı alan, yatarak tedavisi devam eden 105 madde bağımlısı hastaya İçselleştirilmiş Damgalanması Ölçeği ve Sosyal İşlevsellik Ölçeği (SIÖ) uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hastaların %43.8’inin ciddi, %41.0’inin orta düzeyde damgalandıkları ve madde bağımlılığı olan hastaların içselleştirilmiş damgalanma durumunun yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Scott ve Wahl (2011) tarafından Afrikalı-Amerikalı madde kullanan 10 erkek katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada ikili damgalama da denilen madde bağımlılığı damgalaması ve ırk ayrımcılığının etkilerini, deneyimleri ve belirtileri nitel araştırma deseni ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre maddeye bağlı rahatsızlıkları olan Afrikalı-Amerikalı erkekler tarafından deneyimlenen ikili damgalamanın tedaviye başlama ve başarı açısından zararlı etkileri vardır. Araştırma sonuçlarına göre ırksal önyargı ve madde bağımlılığı damgalaması arasında Afrikalı-Amerikalı erkekler için ikili damgalama ile sonuçlanan bir birleşme görülmüştür. Katılımcıların görüşlerine göre kendilerinin madde kullanımına ilişkin problemlerine azınlık olmayan madde bağımlılarına göre daha farklı bakılmakta ve tedavi sürecinde cesaret kırıcı mesajlar verilmektedir. Öte yandan kadın ve madde bağımlısı olmak da ikili damgalamadır. Kadın kullanıcılar madde bağımlısı olmanın yanında maddeye ulaşmak için cinsellik yaşama olmak üzere ikili damgalamayı deneyimler ki bu damgalama kadınların toplumdaki geleneksel yerleri ile ilgilidir.

Luoma ve diğerleri (2007) tarafından madde bağımlılığı tedavisi gören hastalara damgalamanın etkisinin araştırıldığı 197 hasta ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar yüksek düzeyde damgalama yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

PROJENİN AMACI

Projenin genel amacı, Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 yılında, muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefi doğrultusunda, sağlıklı toplumların, sağlıklı nesiller ile oluşacağı öz bilincine ulaşmış, madde kullanımı ve madde bağımlılığı konusunda farkındalık kazanmış bir gençlik ile birlikte, refah toplumun tesisi ve temini hususuna hizmet etmektir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için, gençlerin bilgi ve farkındalıkları ile tutumları ve damgalamalarının kapsam ve düzeylerinin ne olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Bu bağlamda projemizin özel amaçları şöyledir:

1.1. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin demografik özellikleri;

1.2.1. Çalışma durumları,

1.2.2. Eğitim durumları, cinsiyetleri,

1.2.3. Yaş aralıkları,

1.2.4. Ailelerini tanımlama durumları

1.2.5. Anne ve babalarının eğitim düzeyleri

1.2.6. Kendilerini tanımlama durumları

1.2.7. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişiler

1.2.8. Bağımlılık konusunda eğitim durumları bağlamında belirlenmiş

1.3. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin;

1.3.1. Farkındalık düzeyleri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında belirlenmiş,

1.3.2. Tutumları tanımlanmış,

1.3.3. Damgalama eğilimleri ortaya konmuştur.

1.3. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerinin (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında), tutumlarının ve damgalama eğilimlerinin

1.3.4. Çalışma durumlarına,

1.3.5. Eğitim durumlarına,

1.3.6. Cinsiyetlerine,

1.3.7. Yaş aralıklarına,

1.3.8. Ailelerini tanımlama durumlarına,

1.3.9. Anne ve babalarının eğitim düzeylerine,

- 1.3.10. Kendilerini tanımlama durumlarına,
- 1.3.11. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere,
- 1.3.12. Bağımlılık konusunda eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve farkın hangi düzeyler arasında olduğu araştırılmıştır.

1.4. Ankara ilinde araştırmaya katılan 15-29 yaş arasındaki gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerinin (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme boyutlarında), tutumlarının ve damgalama eğilimlerinin

- 1.4.1. Eğitim durumlarına,
- 1.4.2. Yaş aralıklarına,
- 1.4.3. Ailelerini tanımlama durumlarına,
- 1.4.4. Annelerinin eğitim düzeylerine,
- 1.4.5. Babalarının eğitim düzeylerine,
- 1.4.6. Kendilerini tanımlama durumlarına,
- 1.4.7. Kararlarını alırken fikir aldıkları kişilere

göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve düzeyler arasındaki uygunluk araştırılmıştır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırma tarama modelinde desenlenmiş olup, çoklu yöntem stratejisi benimsenmiştir.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Ankara’da yaşayan 15-29 yaş arası gençler oluşturmaktadır. Ankara iline bağlı 25 ilçedeki 15-29 yaş arası genç nüfus Tablo 2.1’deki gibidir.

Tablo 2.1.Ankara İline Bağlı 25 İlçedeki 15-29 Yaş Arası Genç Nüfusun Dağılımı

İlçe	15-29 Yaş Nüfus
Akyurt	7231
Altındağ	90841
Ayaş	2551
Bala	4393
Beypazarı	9717
Çamlıdere	1147
Çankaya	229831
Çubuk	19684
Elmadağ	10592
Etimesgut	123096
Evren	506
Gölbaşı	31237
Güdül	1318
Haymana	697
Kalecik	2641
Kazan	11822
Keçiören	206634
Kızılcahamam	4625
Mamak	145185
Nallıhan	5323
Polatlı	30006
Pursaklar	32151
Sincan	123838
Şereflikoçhisar	7357
Yenimahalle	143285
Toplam	1245708

Ankara’da toplamda 1.245.708 15-29 yaş arası genç birey çalışma evrenini oluşturmaktadır. İlçelerin nüfus yoğunluklarına göre evrenin 3 tabakaya ayrılması uygun görülmüştür. Birinci tabaka nüfusu 10000den az, ikinci tabaka 10000 ve daha fazla ama

40000'den küçük, üçüncü tabaka 40000 ve üzeri olarak ayrılmıştır. Evrenin tabakalara ayrılması ve tabakalardaki nüfus dağılımı Tablo 2.2. ve Tablo 2.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Çalışma Evreninin Tabakalara Ayrılması

TABAKA I		TABAKA II		TABAKA III	
<i>İlçe</i>	<i>Nüfus</i>	<i>İlçe</i>	<i>Nüfus</i>	<i>İlçe</i>	<i>Nüfus</i>
Evren	506	Elmadağ	10592	Altındağ	90841
Haymana	697	Kazan	11822	Etimesgut	123096
Çamlıdere	1147	Çubuk	19684	Sincan	123838
Güdül	1318	Polatlı	30006	Yenimahalle	143285
Ayaş	2551	Gölbaşı	31237	Mamak	145185
Kalecik	2641	Pursaklar	32151	Keçiören	206634
Bala	4393	Toplam	135492	Çankaya	229831
Kızılcahamam	4625			Toplam	1062710
Nallıhan	5323				
Akyurt	7231				
Şereflikoçhisar	7357				
Beypazarı	9717				
Toplam	47506				

Tablo 2.3. Tabakalardaki Nüfus Dağılımı

TABAKALAR	Nh (tabakalardaki nüfus)	Wh (tabaka ağırlığı)	Ph (tabakadaki yaklaşım oranı)	Qh (1-Ph)
1	47506	0,038136	0,5	0,5
2	135492	0,108767	0,5	0,5
3	1062710	0,853097	0,5	0,5
Toplam	1245708			

Böyle bir çalışma ile daha önce karşılaşılmadığı için her bir tabaka için alışkanlıklara pozitif veya negatif yaklaşımın oranı %50 olarak alınmıştır. Bu sayede gerekli olan örneklem hacmini en iyi düzeye getirmek amaçlanmıştır. Tabakalı Rasgele Örnekleme yöntemi ile örnek alınacak tabakalara ise orantılı dağıtım yapılmıştır. Her bir tabakada oranlar eşit alındığı için öncelikle tabakalara ayrılmadan ne kadar bir örneklem hacminin gerektiğinin hesaplaması gerekmektedir:

%95 güvenle oran tahmininin ± 0.03 sınırları dahilinde olabilmesi için gerekli örneklem hacmi $z=1.96 \approx 2$, $d=0.03$, $p=0.5$ alındığında,

$$n_0 = \frac{z^2 * P * Q}{d^2} = \frac{4 * \left(\frac{1}{2}\right) * \left(\frac{1}{2}\right)}{\left(\frac{3}{100}\right)^2} = \frac{10000}{9} \cong 1112$$

Örneklem gerekmektedir. Orantılı dağıtıma göre bu örneklem hacmi tabakalara dağıtıldığında (Tablo 2.4.),

Tablo 2.4. Örneklem Hacminin Tabakalara Dağılımı

TABAKALAR	Nh	Wh	ph	qh	d	Nh
1	47506	0,038136	0,5	0,5	0,03	42
2	135492	0,108767	0,5	0,5		121
3	1062710	0,853097	0,5	0,5		949
Toplam	1245708	1				1112

Birinci tabakadan en az 42 birim, ikinciden 121 birim ve üçüncüden 949 birim örneklem alınması uygun düşmektedir. Tabaka içlerinde ilçeler bazında dağıtımı ise yine tabaka içindeki ağırlığa göre yapılmıştır (Tablo 2.5.):

Tablo 2.5. Örneklem Hacminin Tabakalar İçinde İlçelere göre Dağılımı

TABAKA I	42	TABAKA II	121	TABAKA III	949
Evren	1	Elmadağ	9	Altındağ	81
Haymana	1	Kazan	10	Etimesgut	110
Çamlıdere	1	Çubuk	18	Sincan	111
Güdül	1	Polatlı	27	Yenimahalle	128
Ayaş	3	Gölbaşı	28	Mamak	130
Kalecik	3	Pursaklar	29	Keçiören	184
Bala	4		121	Çankaya	205
Kızılcahamam	5				949
Nallıhan	5				
Akyurt	7				
Şereflikoçhisar	7				
Beypazarı	9				
	47			Toplam örneklem:	1117

Birinci tabakada 42 örneklem orantılı olarak dağıtıldığında bazı ilçelerden bilgi alınamayacağı için en az bir birey ankete katılsın düşüncesi ile 1 den küçük küsuratlı sayılar 1'e tamamlanmıştır. Bu durumda birinci tabakada 5 birim örnekleme daha ihtiyaç vardır. 1112 olan örnek hacmi 1117 olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya 15-29 yaş arası 1117 gönüllü genç katılmıştır. Araştırmaya katılan 1117 gencin 839'u öğrenci, 278'i çalışan olmak üzere 561'i kadın, 556'sı ise erkektir. Katılımcıların 816'sı lise, 133'ü ön lisans, 140'ı lisans ve 28'i lisansüstü mezunudur.

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı ise 15-19 yaş arası 760, 20-24 yaş arası 257, 25-29 yaş arası 100 gençtir. Katılımcıların özellikleri Tablo 2.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 2.6. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların Özellikleri		n
Cinsiyet	Erkek	556
	Kadın	561
Görev	Öğrenci	839
	Çalışan	278
Öğrenim Durumu	Lise	816
	Ön lisans	133
	Lisans	140
	Lisansüstü	28
Yaş	15-19	760
	20-24	257
	25-29	100
Toplam		1117

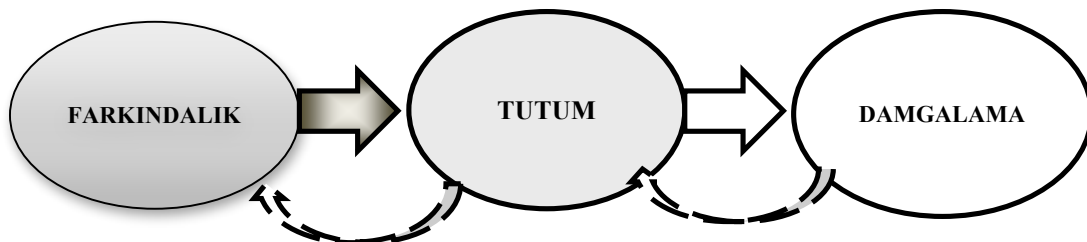
2.2. Veri Toplama Teknikleri

Projenin geneli alt ve özel amaçları kapsamında tarama modelinde desenlenen araştırmada tarama araştırmalarının veri toplama tekniklerinden ölçek kullanılmıştır.

2.2.1. Ölçeğin Geliştirilmesi ve Uygulanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan “Madde Bağımlılığı ve Madde Bağımlılarına İlişkin Bilinçli Farkındalık, Tutum ve Damgalama Ölçeği” kullanılmıştır.

Veri toplama aracı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların kişilik özelliklerine ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Ölçek farkındalık, tutum, damgalama olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bu üç boyut birbirine bağlıdır. Bireyin madde bağımlılığı ve madde bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeyi fark etmeksizin farkındalığın bireyin tutumunu doğrudan etkilediği, tutumun ise bireyin damgalama düzeyini etkilediği düşünülmektedir. Nitekim bireyin farkındalığının ise dolaylı yoldan damgalama düzeyini etkilediği düşünülmektedir. Ölçek Şekil 2.1’de görüldüğü gibi şelale modelinde yapılandırılmıştır.



Şekil 2.1. SAAMASS Ölçeği'nin Yapılandırılması

Projenin genel, alt ve özel amaçları dikkate alınarak geliştirilen ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ilgili literatürden yararlanılmış, madde havuzu oluşturulduktan sonra uzman görüşüne başvurularak son şekli verilmiştir. Ölçeğin her bir bölümü ve içerikleri aşağıdaki gibidir.

Birinci bölümde katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, anne ve babalarının eğitim durumu, kendilerini ve ailelerini nasıl tanımladıklarına ve kararlarını alırken kimden fikir aldıklarına dair sorular yer almaktadır.

İkinci bölümde gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olmak üzere 6 boyuttan oluşan 5li Likert tipinde düzenlenmiş 46 maddeye yer verilmiştir. Bu boyutlar bağımlılık ve bağımlılar bağlamında vurgulanan maddelerden oluşmaktadır. Maddelerin boyutlara göre dağılımı Tablo 2.7.'de verilmiştir.

Tablo 2.7. Farkındalık Bölümü Maddelerin Boyutlara göre Dağılımı

Boyutlar	Toplam
Bilgi	8
Kavrama	8
Uygulama	7
Analiz	8
Sentez	8
Değerlendirme	7
Toplam	46

Üçüncü bölüm gençlerin madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik 7li Bogardus Tutum Ölçeği tipinde düzenlenmiş 7 maddeden oluşmaktadır.

Dördüncü bölüm madde bağımlılığı ve bağımlılarına ilişkin damgalama eğilimlerini belirlemeye yönelik 4'ü bağımlılık, 6'sı bağımlılar olmak üzere 5li Likert tipinde düzenlenmiş 10 maddeden oluşmaktadır.

2.3. SAAMASS Ölçeği'nin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Anketin geçerlilik ve güvenirlik çalışması için 317 kişiye ön bir uygulama yapılmıştır. Ölçeğin maddelerinin istenileni ölçmesi ve geçerli, anlamlı veri topladığını anlamak için ölçeğe geçerlilik ve güvenirlik çalışması uygulanmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliliğini sağlamak amacı güdülmüş ve bu yüzden faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden olup birbiriyle ilişki p tane değişkeni indirgeyerek ilişkili olanları bir araya toplayarak ilişkisiz k tane değişken yani bileşen elde etmeyi amaçlar ($k < p$). Faktör analizi yapabilmek için KMO ve Bartlett's test istatistiğinin sonucuna bakılmalıdır ($Ki\text{-}Kare = 5180.222$; $p < 0.05$). Buna göre maddeler arasında ilişki olmadığından faktör analizi yapılabilmektedir. Aşağıda her bir maddenin bölümlere düşen yükleri Tablo 2.8.'de verilmiştir.

Araştırmacı, bir faktör analizinde tekniğini uygulayarak elde ettiği m tane önemli faktörü açıklama yorumlama kolaylığı için eksen döndürmesi uygulanır. Bu yüzden yorumlamak ve dağılan yükleri net açıklaya bilmek için Varimax-döndürme uygulanmıştır. Buna göre döndürmenin sonucunda faktör yükleri 0,4 'ün altında olan maddeler ölçekten çıkarılmalıdır. Ancak faktör yükü 0,4'ün altında madde bulunmadığından madde çıkarılmamıştır.

Ölçeği homojen hale getirebilmek ve maddelerin aynı davranışı ölçmesi için $r=0,2$ 'den küçük olan maddeler çıkarılmalıdır. Bu ölçekte böyle bir madde çıkarımına gidilmesine gerek kalmamıştır. Ölçek güvenirliğe sahip olduğu ve maddelerin ayrımcılık özelliğine sahip olduğu yorumu yapılabilir. Buna göre Cronbach Alpha değerine göre farkındalık kısmı 0.866. tutum kısmı 0.799 ve damgalama kısmı ise 0.807 ile güvenilir bir ölçeğe sahip olduğu söylenebilir.